

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKEHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA 25
ROČNÍK CIX – 2015

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKÉHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA 25
ROČNÍK CIX – 2015

Bratislava 2015

ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI
ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA

CIX- 2015
ARCHEOLÓGIA 25

Redakčná rada/Editorial Board

PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda/Chairman), Doc. PhDr. Gertrúda Březinová, CSc.,
Mgr. Radoslav Čambal, PhDr. Beata Egyházy-Jurovská, PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD.,
PhDr. Matej Ruttkay, CSc., PhDr. Etela Studeníková, CSc., PhDr. Vladimír Turčan

Zostavovateľ/Edited by
PhDr. Vladimír Turčan

Preklad do nemeckého, anglického a slovenského jazyka/translation into English,
German and Slovak languages: REELS, s. r. o., Stephanie Staffen, Radoslav Čambal

Publikácia je recenzovaná/publication is reviewed

Za jazykovú úpravu príspevkov zodpovedajú autori/the Authors are responsible for their contributions

Grafická úprava/Graphic design
Matúš Lányi

Tlač/Print

Vydalo/Published by: Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015
Náklad/Numbers of the copies: 350 kusov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum/Slovak National Museum-Archaeological Museum 2015

ISBN 978-80-8060-365-6
ISSN 1336-6637

ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA CIX – 2015 ARCHEOLÓGIA 25

OBSAH / INHALT

TOMÁŠ KOLON:

- 11 NÁLEZ DISKOVITÉHO MLATU A MLATU SO ŽLIABKOM ZO ŠPAČINIEC
18 DISCOVERY OF A DISC MACEHEAD AND A GROOVED SLEDGEHAMMER FROM ŠPAČINCE

JANA MELLNEROVÁ ŠUTEKOVÁ – PAVOL JELÍNEK – JANA HLAVATÁ – DANIEL KENDRALA:

- 19 SÍDLISKOVÝ OBJEKT WIESELBURSKEJ KULTÚRY V BRATISLAVE-RUSOVCIACH
28 EIN SIEDLUNGSOBJEKT DER WIESELBURG-KULTUR IN BRATISLAVA-RUSOVCE

SIMONA SLIACKA:

- 31 KOLEKCIA DROBNÝCH BRONZOVÝCH ŠPERKOV Z LISOVSKÉJ JASKYNE
35 EINE KOLLEKTION VON KLEINEM BRONZESCHMUCK AUS DER LISKOVSÁ HÖHLE

DAVID PARMA – BLANKA MIKULKOVÁ – MIROSLAV ŠMÍD – HANA NOHÁLOVÁ:

- 37 SÍDELNÍ AREÁLY STŘEDNÍ DOBY BRONZOVÉ Z DRNOVIC U VYŠKOVA
71 MIDDLE BRONZE AGE SETTLEMENT AREAS IN DRNOVICE, VYŠKOV COUNTY

ZOJA BENKOVSKY-PIVOVAROVA:

- 73 ZUR TERMINOLOGIE DER BRONZEZEITLICHEN HÜGELGRÄBERKULTUR IN MITTELEUROPA
87 K TERMINOLOGII MOHYLOVEJ KULTÚRY DOBY BRONZOVEJ V STREDNEJ EURÓPE

RADOSLAV ČAMBAL:

- 89 SÍDLISKO KALENDERBERSKEJ KULTÚRY V DUNAJSKEJ LUŽNEJ-NOVÝCH KOŠARISKÁCH
154 SIEDLUNG DER KALENDERBERG-KULTUR IN DUNAJSKÁ LUŽNÁ-NOVÉ KOŠARISKÁ

ALENA ŠEFČÁKOVÁ:

- 160 ANTROPOLOGICKÁ A ARCHEOZOOLOGICKÁ ANALÝZA NÁLEZU Z OBJEKTU 1/02
Z DUNAJSKEJ LUŽNEJ – NOVÝCH KOŠARÍSK (OKR. SENEC)

IGOR MURÍN:

- 161 INTERPRETATION OF GEOPHYSICAL SURVEY OF AN EARTHEN MOUND FOR ARCHAEOLOGICAL
PURPOSES, MOST PRI BRATISLAVE
169 INTERPRETÁCIA GEOFYZIKÁLNYCH MERANÍ (ZEMNÉHO NÁSYPU) PRE ARCHEOLOGICKÉ ÚČELY,
MOST PRI BRATISLAVE

MARTIN KVIETOK:

- 171 NOVÁ LOKALITA Z DOBY LATÉNSKEJ V PRIECHODE (OKR. BANSKÁ BYSTRICA) A JEJ POSTAVENIE
V ŠTRUKTÚRE OSÍDLENIA HORNÉHO POHRONIA
192 NEW LOCATION FROM THE LATÈNE PERIOD IN PRIECHOD (BANSKÁ BYSTRICA DISTRICT) AND ITS
STATUS IN THE SETTLEMENT STRUCTURE OF THE UPPER POHRONIE REGION

CHRISTOPH RÖTTGER:

- 195 ÜBERLEGUNGEN ZUR ZEITSTELLUNG DER MÜNZEN DER BIATEC-REIHE
209 CONSIDERATIONS ABOUT DATING THE COINS OF THE BIATEC-SERIES
POZNATKY O DATOVANÍ SÉRIÍ MINCÍ TYPU BIATEC

IGOR BAZOVSKÝ – MAGDA PICHLEROVÁ †:

- 211 RÍMSKA KAMENNÁ ARCHITEKTÚRA PRI IRKUTSKEJ ULICI V BRATISLAVE-RUSOVCIACH
232 RÖMISCHE STEINARCHITEKTUR BEI DER IRKUTSKÁ STRASSE IN BRATISLAVA-RUSOVCE

ANDREA NÁMEROVÁ:

- 233 NÁLEZ VOTÍVNEHO OLTÁRIKA Z KOVÁCSOVEJ ULICE V BRATISLAVE-RUSOVCIACH
238 FUND EINES VOTIVALTARS VON DER KOVÁCZOVÁ STRASSE IN BRATISLAVA-RUSOVCE

JÚLIUS VAVÁK:

- 239 KONIEC MORAVSKÉHO DÉMONA? PRÍSPEVOK K IDENTIFIKÁCIÍ VÝJAVU NA VČASNOSTREDOVEKOM HONOSNOM OPASKU Z LOKALITY BŘECLAV – POHANSKO
254 THE END OF THE MORAVIAN DEMON? CONTRIBUTION TO THE IDENTIFICATION OF A SCENE ON AN EARLY MEDIEVAL OSTENTATIOUS BELT FROM THE BŘECLAV – POHANSKO LOCALITY

ZDENĚK FARKAŠ:

- 257 STREDOVEKÉ OPEVNENIE STARÝ ZÁMOK II PRI PEZINKU
295 DIE MITTELALTERLICHE BEFESTIGUNG STARÝ ZÁMOK II BEI PEZINOK

ZDENĚK FARKAŠ – IGOR CHOMA – ROMAN PAŠTEKA – RENÉ PUTIŠKA:

- 299 IDENTIFIKÁCIA MIESTA ULOŽENIA OSTATKOV KARDINÁLA PETRA PÁZMÁNYA A ARCIBISKUPA JURAJA LIPPAYA A NÁLEZ DEPOTU ZLATÝCH MINCÍ V KRYPTÁCH POD PRESBYTÉRIOM DÓMU SV. MARTINA V BRATISLAVE
311 IDENTIFIZIERUNG DES NIEDERLEGUNGSPLATZES DER RELIQUIEN VON KARDINAL PETER PÁZMÁNY UND DES ERZBISCHOFES JURAJ LIPPAY UND EIN HORTFUND VON GOLDMÜNZEN IN DEN KRYPTEN UNTER DEM PRESBYTERIUM DES ST. MARTINS-DOM IN BRATISLAVA

KOLOKVIUM – KOLLOQUIUM

VLADIMÍR TURČAN:

- 313 TRINÁSTY ROČNÍK KOLOKVIÍ K OTÁZKAM RÍMSKO-GERMÁNSKEJ ARCHEOLÓGIE
314 DREIZEHNTER JAHRGANG DER KOLLOQUIEN ZU DEN FRAGEN DER RÖMISCH-GERMANISCHEN ARCHÄOLOGIE

KRISTIAN ELSCHKE:

- 315 KERAMIK VON „RÖMISCH-GERMANISCHEN“ NIEDERLASSUNGEN IN BRATISLAVA-DÚBRAVKA UND STUPAVA-MÁST (WESTSLOWAKEI)
338 KERAMIKA Z „RÍMSKO-GERMÁNSKYCH“ USADLOSTÍ V BRATISLAVE-DÚBRAVKE A V STUPAVE-MÁSTE (ZÁPADNÉ SLOVENSKO)

MAREK KALÁBEK:

- 339 GERMÁNSKÁ KERAMIKA V PŘÍKOPU ŘÍMSKÉHO TÁBORA V OLOMOUCI-NEŘEDÍNĚ
345 GERMANISCHE KERAMIK IM GRABEN DES RÖMISCHEN LAGERS IN OLOMOUC – NEŘETÍN

RADKA KNÁPEK – ONDREJ ŠEDO:

- 347 BARBARSKÁ KERAMIKA Z KONTEXTŮ SE STRATIGRAFICKÝMI VZTAHY K ŘÍMSKÉMU ZDIVU V TRATI NEURISSEN V MUŠOVĚ
376 KERAMIK DER BARBAREN VON KONTEXTEN MIT STRATIGRAPHISCHEN BEZIEHUNGEN ZUM RÖMISCHEN MAUERWERK IN DER FLUR NEURISSEN IN MUŠOV

JÁN RAJTÁR:

- 379 GERMÁNSKE NÁLEZY Z RÍMSKEHO DREVOZEMNÉHO TÁBORA V IŽI
395 DIE GERMANISCHEN FUNDE AUS DEM RÖMISCHEN HOLZ-ERDE-LAGER IN IŽA

VLADIMÍR VARSÍK – TITUS KOLNÍK:

- 401 KERAMIKA Z HLAVNEJ BUDOVY V CÍFERI-PÁCI
411 KERAMIK VOM HAUPTGEBÄUDE IN CÍFER-PÁC

VLADIMÍR TURČAN:

- 413 GERMÁNSKA KERAMIKA Z ANTICKEJ REZIDENCIE V STUPAVE (VÝSKUM V ROKOCH 1987 – 2004)
421 GERMANISCHE KERAMIK AUS DER ANTISCHE REZIDENZ IN STUPAVA (FORSCHUNGEN IN JAHREN 1987 – 2004)

- 423 RECENZIE – BESPRECHUNGEN

NOVÁ LOKALITA Z DOBY LATÉNSKEJ V PRIECHODE (OKR. BANSKÁ BYSTRICA) A JEJ POSTAVENIE V ŠTRUKTÚRE OSÍDLENIA HORNÉHO POHRONIA

MARTIN KVIETOK

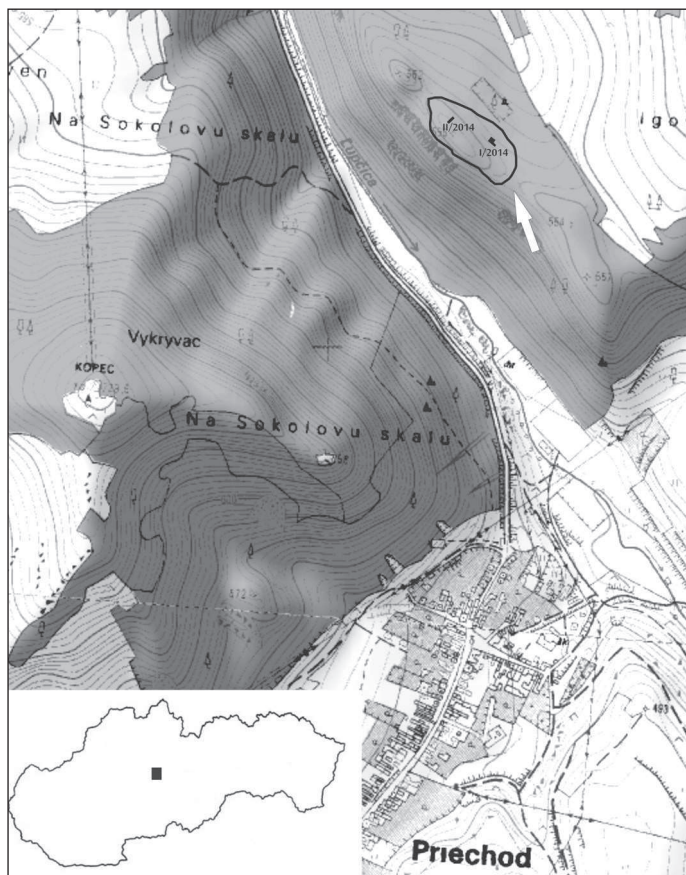
Keywords: Central Slovakia, Upper Hron Area, LaTène Period, Púchov Culture settlement, fortification, pottery, iron objects

Abstract: *New location from the LaTène period in Priechod (Banská Bystrica district) and its status in the settlement structure of the upper Pohronie region. Submitted article shows the results of trial excavation on the site from LaTène Period in Priechod (distr. Banská Bystrica) to professional audience. During the excavation were dug two trial trenches. Trench I/2014 was located in a terrace settlement on the east slope of the site. There we documented part of an above-ground structure (feature 1/2014) and sunken object interpreted as storage pit (feature 2/2014). From the trench come significant amount of pottery fragments, mostly pottery made on pottery wheel. Trench II/2014 cut the fortification of the acropolis on its eastern side. Terrain situation can be interpreted as a bulwark with loose ramp reinforced with wooden beams and stone wall. Based on the finds, it can be dated into LT C2 – LT D2 with possible beginning of settlement in the end of LT C1.*

1. Úvod

Skúmaná lokalita sa nachádza v severovýchodnej časti chotára obce Priechod. Je súčasťou väčšieho priestoru, ktorý podľa kartografických podkladov nesie názov Igovo. Ide o rozsiahlu hornatú časť, ktorá vyplňa severovýchodnú časť extravilánu obce Priechod a západnú časť extravilánu obce Podkonice. Skúmaná lokalita sa nachádza na horskom chrbte v západnej časti tohto priestoru (obr. 1). Vzhľadom na súbor vápencových bráľ na hrebeni získala táto časť miestny názov „Kamenná“ resp. „Na Kamennej“. Chrbát prebieha vo výške 555,00 – 570,00 m. n. m. Lokalita je situovaná v severnej časti pozdĺžneho hrebeňa orientovaného v smere severozápad – juhovýchod, ktorého západný svah strmo padá k ľavému brehu potoka Lupčica, tvoriacej pravostranný prítok Hrona. Východný svah je miernejší a smeruje k lúkam na Igove. Skúmaný priestor sa nachádza 250 m východne od cesty Priechod – Baláže. Vrcholový bod západne situovaného vrchu Kopec (728, 60 m. n. m) je vzdialený 890 m juhozápadne. Horáreň Na Píle leží 837 m severozápadne. Od vrcholu kopca Kozinec (615, 00 m. n. m) je lokalita situovaná 965 m západne. Vrchol kopca Beniač (504, 00 m. n. m) je vzdialený od akropoly 1270 m východne. Z geologického hľadiska je záujmové územie tvorené najmä tmavými vápencami a dolomitmi. Pedologický substrát lokality tvoria rendziny a rendzinoidné kambizeme (hnedé lesné pôdy).

Prvé archeologické nálezy z chotára Priechoda sú hlásené už z roku 1956. Vtedy sa zhruba 2 km od obce smerom na Baláže pri stavbe ovčína narazilo na keramiku z doby rímskej a dvojdielny žarnov (Balaša 1960, 74).

Obr. 1 Lokalizácia záujmového územia.
Pic. 1 Location of the territory concerned.

G. Balaša spomína aj eneolitické nástroje, nájdené v Slovenskej Lupči pri ceste do Podkoníc v polohe na Priehradke (Balaša 1960, 29). Z chotára obce sú v literatúre tiež známe dve lokality zistené počas prieskumu realizovaného autorom článku a Mgr. R. Hrončiakom v roku 2000. Prvou je lokalita Kopec, z vrcholu ktorej pochádzajú zberom získané sporadické nálezy atypickej pravekej keramiky (Kvietok/Hrončiak 2001, 138). Druhou lokalitou je pole južne od cesty Selce – Priebeh medzi poľnohospodárskym družstvom a obcou. Tu bola povrchovým zberom získaná keramika z neskej doby bronzovej (Kvietok/Hrončiak 2001, 138). V rokoch 2007 – 2008 prebehla v obci rekonštrukcia a rozšírenie vodovodu. Počas nej boli výkopové práce dokumentované pracovníkmi spoločnosti Terra Antiqua, s. r. o. Počas zemných prác bol získaný iba novoveký materiál (Hanuliak/Záhorec/Balážová 2008, 18). Pracovníci spoločnosti vtedy okrem sledovania zemných prác zrealizovali aj niekoľko prieskumných akcií v bezprostrednom okolí obce. V polohe „Baraní dub“ južne od obce sa našla menšia kolekcia novovekej keramiky a jeden atypický praveký črep. Z tejto polohy bol získaný aj silicovitý úštep pokrytý patinou, datovaný do eneolitu (Hanuliak/Záhorec/Balážová 2008, 19). Z lokality „Kopec“ získali autori výskumu nepatrnú kolekciu atypických pravekých črepov z tiel nádob rámcovo datovaných do obdobia lužickej a púchovskej kultúry (Hanuliak/Záhorec/Balážová 2008, 19).

Dôvodom pre realizáciu archeologického výskumu v priestore Kamennej bol objav koncentrácie keramiky v priestore obslužnej komunikácie v lesnom teréne prebiehajúcej po jej východnom svahu. Počas roku 2012 tu prebiehala likvidácia a odvoz kalamitného dreva. Lesné mechanizmy v priestore obslužnej komunikácie sťahovali kmene stromov. Počas týchto prác došlo na niektorých miestach k narušeniu pôdneho krytu. Na východnom svahu lokality v mieste, kde obslužná komunikácia pretínala terasovú úpravu svahu, bola narušená kultúrna vrstva s obsahom keramiky. Na túto skutočnosť upozornil autora článku miestny obyvateľ a nadšenec histórie Jozef Stankoviansky. Pri následnej obhliadke lokality na jar 2013 sme identifikovali miesto narušenia kultúrnej vrstvy (obr. 2) s vysokou koncentráciou keramiky, predovšetkým črepov z masívnych laténskych zásobníc. Predbežnej obhliadke bola taktiež podrobená vrcholová plošina, pričom na jej východnej a severnej strane sme identifikovali masívne umelé násypy so značnou koncentráciou kameňov (obr. 3). Na povrchu sme zistili sporadické črepy pravekej keramiky. Lokalitu dopĺňa osamotené skalné bralo cca 50 m severne od vrcholovej plošiny. Na jeho vrchole sa zistila tiež prítomnosť sporadickej pravekej keramiky (obr. 4). Vzhľadom na skutočnosť, že ide o novú lokalitu padlo rozhodnutie o realizácii zisťovacieho výskumu.

2. Opis nálezovej situácie

Samotný výskum prebiehal v mesiacoch apríl až september 2014. Rozsah prác v teréne bol podriadený základnému cieľu výskumu, ktorým bolo ozrejmiť charakter archeologických situácií a získanie hnutelných archeologických nálezov, ktoré by umožnili datovať prípadnú ľudskú aktivitu v priestore záujmového územia a pomohli načrtnúť základné sídliskové vzťahy na lokalite. Výskum bol realizovaný formou zisťovacej sondáže a vyhľadávania hnutelných archeologických nálezov za pomoci detektoru kovov. V priestore „Kamennej“ boli vytýčené dve archeologické sondy.

2. 1. Sonda I/2014

Sonda bola vytýčená v mieste identifikácie koncentrácie keramiky na východnom svahu v priestore terasovej úpravy (obr. 5). Pôvodný rozsah sondy bol 2 x 3 m a sonda bola orientovaná v smere severozápad – juhovýchod. V sonde sa podarilo pomerne plytko 15-20 cm pod súčasným povrchom zachytiť výraznú kultúrnu vrstvu (s. j. 1002) s početnými fragmentami keramiky a mazanice (obr. 6). Keramika sa koncentrovala predovšetkým v západnej časti sondy výrazne narušenej vývratom stromu. Následne bola sonda rozšírená o 3 m na severozápad a o 3 m na východ tak, aby postihla čo možno najväčší možný rozsah predpokladanej koncentrácie keramiky. Po rozšírení sondy sa ukázalo, že túto koncentráciu ohraničujú 2 nevýrazné zoskupenia väčších kameňov (s. j. 600). Kamene boli usporiadané v pásoch orientovaných v smere severozápad – juhovýchod (obr. 7). Boli od seba vzdialené 350 cm. Pri oboch týchto koncentráciách sa zistil aj zvýšený počet fragmentov prepálenej mazanice. Predpokladáme preto, že ide o základy resp. podmurovky nadzemného objektu (obj. 1/2014). Vzhľad nadzemnej konštrukcie objektu nám umožňujú rozpoznať fragmenty mazanice typického trojuholníkovitého profilu s prežliabnutými stenami (tab. VI: 1, 2) vyplňajúce priestor medzi brvnami tvoriacimi stenu konštrukcie. Na ich základe predpokladáme, že stena objektu bola tvorená z guľatiny o priemere 10 – 15 cm. Výskumom bola zachytená zrejme iba juhovýchodná časť (1/2?) objektu. Severozápadná časť pokračuje pod profil sondy. Táto je však výrazne narušená masívnym vývratom a nepredpokladáme preto, že by sa tu v nejakej väčšej miere podarilo zachovať pôvodné archeologické situácie. Predpokladáme, že ide o stavbu na úrovni terénu, charakteristickú práve pre horské oblasti, kde vzhľadom na nepriaznivé pôdne podmienky nebolo možné budovanie zahĺbených stavieb, typických pre nížinné sídliská. Podobné sa objavili už v období predpúchovského stupňa. Príklad poskytuje stavba z lokality Liptovská Mara VII (Pieta 1982,

Obr. 2 Pohľad na priestor, kde došlo počas lesných prác k narušeniu kultúrnej vrstvy.
Pic. 2 View of the area where the layer from this culture was disturbed during forestry work.

Obr. 3 Pohľad na severný okraj opevnenej akropoly.
Pic. 3 View of the northern edge of the fortified acropolis.

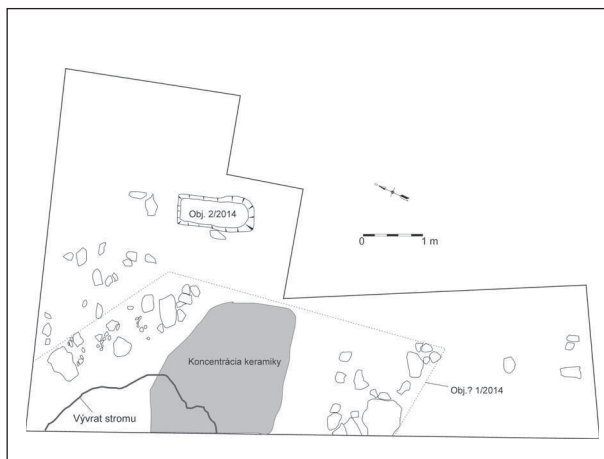
Obr. 4 Skalné bralo v bezprostrednej blízkosti akropoly, na vrchu ktorého bola nájdená keramika rámcovo datovaná do doby laténskej a fragmenty mazanice.
Pic. 4 Rocky cliffs adjacent to the acropolis, on top of which pottery was found, dated to the La Tène period, and fragments of daubing.

Obr. 5 Pohľad na sondu I/2014 od severu po vypreparovaní archeologických situácií.
Pic. 5 View of probe I/2014 from the north after the preparation of the archaeological situation plans.

Obr. 6 Dokumentácia koncentrácie keramiky v sonde I/2014.
Pic. 6 Documentation of the concentration of pottery in probe I/2014.

Obr. 7 Pôdorysný plán nálezovej situácie v sonde I/2014.
Pic. 7 Layout of the situation as found in probe I/2014.

Obr. 8 Masívny val pretínajúci hrebeň „Kamennej“ na severnom okraji akropoly.

Pic. 8 Massive rampart intersecting the “Kamenna” ridge on the northern edge of the acropolis.

Abb. 14a; *Pieta 2008*, 96, obr. 44). Spodné trámy takto budovaných domov boli položené na nízkej kamennej podmurovke alebo v žľabe, vytvorenom klinovito ukladanými kamennými platňami. Takto vytvorený základ vyrovnával nerovnosti terénu a zároveň izoloval spodok stavby. V prípade objektu z Priechodu neboli zistené kolové jamy.

S objektom zrejme súvisela obdĺžniková sídlisková jama (s. j. 500) nachádzajúca sa 1 m východne od severnej línie kamennej deštrukcie. Funkcia jamy (obj. 2/2014) nám vzhľadom na jej plytkosť 20 – 30 cm a rozmery 50 x 100 cm uniká. Mohlo by ísť o typ zásobnej jamy (zásobárne), ktoré sa sporadicky objavujú na sídliskách púchovskej kultúry resp. predpúchovského stupňa (napr. Liptovská Mara II, Likavka). Ide o priehlbne, ktoré boli situované mimo domov, inokedy tvorili ich súčasť. Do nich sa vkladali kvôli lepšej manipulácii aj rozmerné zásobnice. Steny takýchto jám mali aj prútený výplet (*Pieta 2008*, 98-106). Na túto funkciu jamy by mohol poukazovať aj materiál z jej výplne (s. j. 1003), v ktorej sa našlo väčšie množstvo keramiky (aj zásobnicových tvarov) a mazanice z odtlačkami trámov menšieho priemeru než v prípade obj. 1/2014 (tab. VI: 3).

Sondou I/2014 sa nám teda zrejme podarilo zdokumentovať časť domu pozostávajúcu zo stavby nadzemnej (zrubovej) konštrukcie a zahĺbenej sídliskovej jamy (zásobárne?). Predpokladáme, že východne od tejto situácie prechádzala od severovýchodu prístupová cesta z údolia potoka Lupčica smerom na juhozápad k južnej hrane akropoly. Nie je vylúčené, že táto časť areálu bola opevnená jednoduchou drevenou palisádou. Tento predpoklad je však nutné overiť ďalším výskumom.

2. 2 Sonda II/2014

Sonda 2/2014 bola položená v severnej časti vrcholovej plošiny. Bola orientovaná v smere východ – západ a umiestnená tak, aby prešla priestor s predpokladaným opevnením. Úlohou sondy bolo zistenie charakteru a doby výstavby predpokladaného opevnenia. Pôvodný rozsah sondy bol 2 x 3 m. Pri jej západnom okraji bolo zachytené teleso valového násypu s prepálenou zeminou a uhlíkmi. Vzhľadom na úzky priestor nebolo však možné prekopať násyp až na skalné podložie ani zistiť jeho konštrukciu. Pristúpili sme teda k predĺženiu sondy v pôvodnej šírke západným smerom o 4 metre tak, aby bola odkrytá celá šírka násypu a časť vnútornej plochy opevneného areálu priliehajúcej z vnútornej strany k opevneniu (obr. 9). Už pred začiatkom výskumu bolo evidentné, že na východnej a severnej strane vrcholu „Kamennej“ sa nachádzajú umelé masívne násypy. Predovšetkým na severnej strane prešiel hrebeň v smere západ – východ masívny násyp pričom bolo do neho čiastočne zakomponované aj rastlé bralo (obr. 8). Východný svah akropoly je pokrytý množstvom kameňov z deštrukcie opevnenia, ktoré poukazujú na jeho mohutnosť v čase existencie. Úroveň terénu v sonde bola postupne znižovaná pričom vo vyššej úrovni lesného humusu (s. j. 1004) práce výrazne sťažoval koreňový systém. Vrstva, aj napriek svojej hrúbke (40 – 50 cm) poskytla len nepatrné množstvo keramiky, mazanice a zvieracích kostí. Poukazuje to na skutočnosť, že v priestore sondy nedochádzalo k nejakým

Obr. 9 Pohľad na severný profil sondy II/2014.

Pic. 9 View of the northern profile of the probe II/2014.

Obr. 10 Severný profil sondy II/2014.
 Pic. 10 Northern profile of the probe II/2014.

výraznejším zásahom resp. erózií, ktorá by transportovala archeologický materiál na povrch. Je to dané aj tým, že deštrukcia opevnenia vytvorila prirodzenú hrádzu pred ďalším zosuvom a eróziou kultúrnych vrstiev z areálu akropoly smerom nadol po východnom svahu. Predpokladáme preto, že v prípade väčšieho plošného odkryvu na akropole by bolo možné zachytiť väčšie neporušené a in situ zachované situácie. V strednej časti sondy bola identifikovaná výraznejšia stratigrafia (s. j. 1005 – 1007, 1009), ktorú interpretujeme ako teleso drevo-zemnej hradby, kamenné čelo ktorej predstavuje masívna deštrukcia padajúca po východnom svahu (s. j. 1010). Celá nálezová situácia je čiastočne zosunutá a do menšej miery teda aj transformovaná oproti času fungovania opevnenia. Avšak základnú skladbu telesa valu (obr. 10) by sme mohli popísať nasledovne. Povrch násypu resp. telesa hradby za kamenným čelom pokrývala 30 – 35 cm silná vrstva kamennej drte, ktorú by sme mohli chápať ako pochádzkovú úroveň v čase existencie hradby. Tá nasadala na vrstvu drevených trámov (s. j. 1006, 1009), prevrstvených kamenisto-zemito-piesčitým násypom (s. j. 1007). Celé toto súvrstvie bolo výrazne poznačené požiarom. Vrstvy s. j. 1006 a 1009 boli tvorené predovšetkým uhlíkmi a zemitý násyp s. j. 1007 je prepálený do červena. Násyp má šírku 220 cm a výšku 180 cm. Na východnej strane ho ohraničuje kamenné čelo zosunutú východným smerom po svahu zhruba v dĺžke 600 cm. Skutočnosť, že hradba bola postavená na samotnej hrane hrebeňa dokladá aj podložie, ktoré sa v mieste telesa násypu začína prudko zvažovať na východ. To spôsobilo aj jej posunutie po svahu. Násyp prekryval výraznú kultúrnu vrstvu (s. j. 1008) s obsahom kostí a keramiky. Tá v hĺbke 100 cm nasadala na prírodné podložie. Splach tejto vrstvy potom pokračuje po svahu východným smerom pod kamennú deštrukciu čela opevnenia.

Vzhľadom na obmedzenú plochu výskumu nie je možné v súčasnom stave presne identifikovať typ konštrukcie valu. No fragmenty priečne ukladaných trámov (obr. 11) v telese konštrukcie by mohli naznačovať typ valu so sypanou rampou spevnenou roštmi. V tomto prípade ide o starobylý typ konštrukcie dobre známy z mladšieho praveku. Jeho základom boli vodorovné komorové väzby vyplňované sypkými materiálmi alebo roštovaný násyp. Čelná strana bola šikmo obložená menšími kameňmi alebo ju tvoril nasucho kladený múr z veľkých platní a kvádrov (Pieta 2008, 129). O podobnej konštrukcii sa uvažuje v prípade laténskeho opevnenia z mladšej doby železnej v Detve – Kalamárke (Šalkovský 2002, 101, 102, obr. 2).

4. Popis a vyhodnotenie hnutelných nálezov

4. 1. Keramika

Sonda I/2014

Z priestoru predpokladaného zrubového objektu 1/2014 pochádza takmer výhradne keramika. V menšej miere je zastúpená mazanica. Zaujímavosťou je, že z celej plochy sondy 1/2014 sa nám nepodarilo získať ani jednu zvieraciu kosť. Väčšina keramiky pochádza z koncentrácie v „interiéri“ objektu 1/2014. V rámci nej rozlišujeme dve základné skupiny. Prvú skupinu reprezentuje hrubostenná v ruke zhotovená keramika z hlinito-piesčitého materiálu s prímiesou drobných skaliek. Farebné spektrum sa pohybuje od hnedej po čiernu farbu. Druhou a početnejšou je keramika vyhotovená na kruhu. Jemná, ale aj niektoré črepy hrubšej keramiky, nesú stopy výrazného omytia. U oboch typov keramiky dominuje vypaľovanie v redukčnej atmosfére. Keramika má sivý až čierny nádych, len ojedinele sa objavujú hnedé a tehlové odtiene.

S. j. 1002

V typologickej skladbe hrubostennej, v ruke robenej keramiky sa objavujú predovšetkým nižšie hrnce súdkovitého tvaru a misy. Pokiaľ ide o misy, zastúpené sú jednoduché polgulovité tvary s okrajom jednoduchým, horizontálne zrezaným či mierne dovnútra zatiahnutým okrajom (tab. I: 8-10). Tento typ je na sídliskách z doby laténskej síce dosť rozšírený, ale málo chronologicky priekazný. Omnoho častejšie sa však objavuje v mladších obdobiach doby laténskej a v staršej dobe rímskej. Kolekciu podobných okrajov misiiek vyhotovených na kruhu, radených do horizontu LTD – B1, poznáme z Detvy – Kalamárky (Šalkovský 2002, 109; obr. 9: 1-4). Podobné exempláre máme doložené z prostredia púchovskej kultúry predovšetkým z Prosného (Pieta 1982, 282; Tab. XL: 4, 11,14). Hojne sú zastúpené aj na sídliskách strednej a mladšej doby laténskej v nížinnom prostredí. Kolekciu podobne tvarovaných v ruke zhotovených misiiek máme doloženú napr. z objektu 189/86 na sídlisku Nitra – Šindolka (Březinová 2000, Tab. 132: 3, 8, 9; Tab. 133: 2, 5, 12, 14). Existencia sídliska je datovaná do stupňov LT B2/C1 – LT C2/D1 (Březinová 2000, 19).

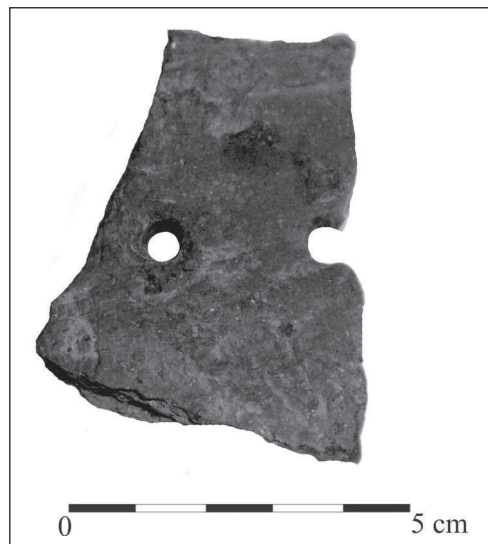
V menšej miere sú zastúpené vázy s von vyhnutým okrajom (tab. I: 11, 12). Tie môžeme interpretovať skôr ako relikt starších výrobných tradícií vychádzajúcich z predpúchovského horizontu, kedy sa objavujú baňaté tvary s kónickým sa zužujúcim krkom a zhrubnutým, mierne von vyhnutým ústím (Pieta 1982, 89).

Z typov nádob jemnej na kruhu robenej keramiky sa objavujú predovšetkým vyššie zásobnicové tvary. Ich okraj je zhrubnutý a upravený do užšej či širšej horizontálnej lišty v podobe goliera. Horná hrana okrajovej lišty je viacnásobne prežliabnutá (tab. I: 1, 2, 4). Na črePOCH zo zásobníc sa objavujú aj masívne plastické jazykovité výčnelky (tab. I: 6, 7). Na vnútornej strane nádoby sa nachádzajú stopy po úprave steny plochým predmetom. V niektorých prípadoch sa objavujú otvory po spevňovaní nádoby železným drôtom (obr. 12). Podobne tvarované okraje pochádzajú aj z blízkej lokality Selce (Baláže) – Hrádok, kde je osídlenie rámcovo datované do 2. polovice 1. storočia pred Kr. (Mácelová 1980, 135). Z blízkeho okolia máme tieto okraje zastúpené z lokality Detva – Kalamárka (Šalkovský 2002, 109; obr. 8: 1-4). Osídlenie z doby laténskej je tu datované rámcovo do obdobia LTB – LTD1 (Šalkovský 2002, 122). Z prostredia púchovskej kultúry máme tento typ nádob doložený aj z obetiska v Prosnom (Pieta 1982, 284; Tab. XLII: 17-20). Obetisko je datované do stupňov LT C1/C2 – LT D1 (Pieta 2008, 292). Celá nádoba podobného tvaru bola nájdená v obetnej jame staršej fázy obetiska na Liptovskej Mare (Pieta 1982, Tab. XXXI: 3), ktorého počiatok spadá ku koncu stupňa LT C1 (Pieta 2008, 292). Z priestoru juhozápadného Slovenska máme podobný exemplár doložený z Komárna (Pieta 2008, obr.77: 1). Podobný exemplár pochádza z Krnče, kde je laténske osídlenie datované rámcovo do priebehu 1. storočia pred Kr. (Beňadik 1967, obr. 200: 13). Analogický exemplár pochádza z chaty č. 1 z Hradca, kde vystupuje spolu so sponou spojenej stredolaténskej konštrukcie. Osídlenie je tu datované do neskoršej doby laténskej (Ruttikay 1965, 193, obr. 13: 1). Vo všeobecnosti sa konštatuje, že tento typ nádob nastupuje až koncom strednej doby laténskej, v stupni LT C2 (Pieta 2008, 169).

Početne sú v súbore zastúpené aj vázy s vyšším kónickým hrdlom a výrazne von vyhnutým okrajom (tab. II: 1-7, 12). Niektoré nádoby majú plynulejšiu esovitú profiláciu, u iných sa objavuje ostro lomená výduť. Keramika je vyhotovená z jemne plavenej hlíny. Povrch je tmavosivej, bledosivej a bledohnedej farby. Výzdobu tvoria ojedinelé resp. viacnásobné horizontálne tenké ryté línie (tab. II: 16-18). Tento typ nádob predstavuje typický produkt neskorolaténskeho hrnčiarstva severných oblastí Slovenska, dožívajúcim až na počiatku doby rímskej. Máme ich doložené z obetiska a viacerých objektov z Liptovskej Mary datovaných do oboch stupňov LT D. Príkladom môže byť súbor z pece 1 z polohy VII (Pieta 1982, Tab. XXXIV). Výrazne sú zastúpené aj v keramickom materiáli z obetiska v Prosnom (Pieta 1982, Tab. XLI: 1-18). Z ďalších lokalít možno spomenúť Trenčín, Púchov či Hvozdicu (Pieta 1982, Tab. XXXVII: 1, 2, 4). Okrem váz sú v tomto type keramiky zastúpené aj hlbšie misy esovitej profilácie (tab. II: 8-10,

Obr. 11 Sonda II/2014. Kolmý náhľad na spálené zvyšky trámov v telese valu.
Pic. 11 Probe II/2014. Perpendicular view of the burnt remains of beams in the body of the rampart.

Obr. 12 Reparačné otvory na črepe zásobnice.
Pic. 12 Holes in a fragment of a container.

14). Povrch je hladný, farba čierna resp. hnedá s čiernymi fľakmi. Misy esovitej profilácie patria medzi najrozšírenejší typ misiek v prostredí púchovskej kultúry v neskorolátenskom období, pričom tvarovo vychádzajú z foriem strednej doby laténskej a máme ich doložené z mnohých púchovských lokalít (Pieta 1982, 110). K exemplárom z Prieochodu majú najbližšie misy z Prosného (Pieta 1982, XL: 1-3). Bohato sú zastúpené aj v materiáli na lokalitách strednej a mladšej doby laténskej v oblasti juhozápadného Slovenska, napr. Nitra – Šindolka (Březinová 2000).

V jednom prípade máme na vnútornej strane nádoby vlešovaný ornament v podobe vysokej vlnovky (tab. II: 19). Črep pochádza pravdepodobne z mladšieho neskorolátenského variantu misky esovitej profilácie. Táto má viac kónické telo, hrdlo je od tela odsadené, okraj mierne zhrubnutý a von vyhnutý. Podobné exempláre boli nájdené napr. v peci č.1 na Liptovskej Mare VII (Pieta 1982, Tab. XXXV: 6, 17), Bratislave – Vydrici (Čambal/Kovár/Hanuš 2012, tab. IX:10), Komárne (Pieta 2008, o br. 77: 12), či Detve – Kalamárke (Šalkovský 2002, obr. 8: 3). K tomuto typu keramiky zrejme patrili aj konvexné dná (tab. II: 13, 15).

Osobitným typom je situlová nádoba s masívnym dovnútra zatahnutým okrajom oddeleným od tela žliabkom (tab. III: 1), plastickým rebrom na podhrdlí a zvislým hustým ryhovaním (tab. III: 2-4). Tento exemplár napodobňuje svojím tvarom na kruhu zhotovené grafitové situly, ktoré sa na strednom Slovensku objavujú už v stupni LT C1 avšak ich masívny nástup sledujeme najmä od stupňa LT C2, LT D1 (Pieta 1982, 158; Šalkovský 2002, 107). Ku koncu doby laténskej sa prímies grafitu v keramickom ceste vytráca. Príkladom sú najmladšie objekty z Devína kde už prevládajú situly bez prímies grafitu (Pieta 2008, 172; obr. 81: 6). Podobné exempláre pochádzajú aj z lokality Detva – Kalamárka (Šalkovský 2002, obr. 5: 9-11).

Osobitným druhom nálezov z tejto vrstvy sú kolieska (prasleny) vyhotovené z črepov grafitovej keramiky (tab. I: 3-5). Analógie k nim nachádzame napr. v chate 1 z Hradca (Ruttikay 1965, obr.11: 2, 5) z objektu 1/75 v Podturni, poloha Bašta (Pieta 1982, Tab. XLVIII: 16) či z Tisovca – Hradovej (Bartík/Čambal 2014, tab. I: 6).

S. j. 1003

Z výplne objektu 2/2014 sme získali väčšie množstvo keramiky a mazanice. V materiáli nachádzame predovšetkým do červena vypálenú a sekundárne prepálenú hrubostennú keramiku vyhotovenú v ruke. Reprezentujú ju črepy kónickej misky (tab. III: 7). V objekte sa našla aj časť vyššej vazy s kónickým hrdlom, von vyhnutým okrajom a rytou horizontálnou líniou na podhrdlí (tab. III: 5). Analógiu nachádzame v materiáli z neskej doby laténskej z Divinky, hradiska Veľký vrch (Pieta 1982, Tab. XLV: 1) alebo z Prosného (Pieta 1982, Tab. XLII: 14). Podobne profilovaný tvar nachádzame aj v peci č.2 z Liptovskej Mary VII (Pieta 1982, Tab. XXXVI: 30). Objavujú sa aj črepy zo zásobníc vybavené plastickými výčnelkami (tab. III: 6, 9). V objekte sa však našla i na kruhu robená jemná keramika reprezentovaná fragmentmi vázičiek s kónickým hrdlom a von vyhnutým resp. zavínutým okrajom (tab. III: 8, 10, 11). Materiál je jemne plavený, farba tmavosivá až svetlo sivá. Okrem nádob tu bolo nájdený aj praslen (tab. III: 12). Fragmnty mazanice majú tvar typického trojuholníkovitého profilu.

Sonda II/2014

V porovnaní zo sondou I/2014 priniesla táto sonda menšiu kolekciu nálezov, avšak s výraznejším zastúpením zvieracích kostí. Medzi nálezmi dominuje keramika. Absolútne prevláda keramika zhotovená v ruke. Keramika robená na kruhu sa objavuje iba sporadicky.

S. j. 1005

Zo sivej štrkovitej vrstvy pochádzajú dva fragmenty z džbáňkov vyhotovených na kruhu s kónickým hrdlom, ostrou výduťou a von vyhnutým okrajom (tab. IV: 1, tab. IV: 2). Keramiku zhotovenú v ruke reprezentuje okrajový črep hlbšej kónickej misy s horizontálne zrezaným rovným okrajom (tab. IV: 5). Objavujú sa tiež zvislo ryhované črepy zo situlovitých nádob bez prímеси grafitu (tab. IV: 7). Okrem toho boli získané črepy z pliec nádoby s výzdobou v podobe plastickej podkovičky alebo vertikálnej lišty (tab. IV: 8; tab. IV: 6). Plastickej výzdoba predstavuje charakteristický prvok staršej fázy púchovskej kultúry. Objavuje sa predovšetkým na džbáňoch, súdkovitých nádobách, vázach a šálkach. Plastickej podkovičky a vertikálne lišty, ktoré sa objavujú v neskorolátenskom období, predstavujú zavŕšenie vývoja pôvod ktorého môžeme hľadať na keramike z pohrebísk oravskej skupiny (*Čaplovič 1977*, obr. 13: 3, 6, 29: 6; *Pieta 1982*, 92). Podobne zdobenú keramiku nachádzame v objekte PL 7a na Liptovskej Mare VII (*Pieta 1982*, Tab. XXIV: 5, 8, 10), z telesa valu a staršej fázy obetiska na Liptovskej Mare I (*Pieta 1982*, Tab. XXVII: 16, 19; Tab. XXIX: 12, 13), Kvačanoch (*Pieta 1982*, Tab. XXVI: 13, 14). V jednom prípade máme doložený črep z tela nádoby zdobený šikmo presekávanou plasticťou páskou (tab. IV: 3). Analógiu by sme mohli hľadať na keramike v Kvačanoch (*Pieta 1982*, Tab. XXV: 1).

V jednom prípade máme doložený fragment pásikového ucha ukončeného rohatými výčnelkami (tab. IV : 4). Tvar ich ukončenia nie je zachovaný. Z okolitých lokalít nachádzame takto tvarované uchá v Detve – Kalamárke, kde sú datované už do neskorohalštatského obdobia (*Šalkovský 2002*, 103, obr. 4: 1, 2). Ďalšie exempláre zo strednej doby laténskej boli nájdené v Nemeckej (*Pieta/Mosný 1996a*, 140; obr. 106: 1), Hornej Lehote (*Mácelová 1992*, obr. 32; *Pieta/Mosný 1996b*, obr. 107: 1) či Liptovskej Mare II (*Pieta 2000*, 339, obr. 8: 1; obr. 14: 8, 9)

S. j. 1006

Z vrstvy s uhlíkmi pochádza okraj hlbšej kónickej misy s horizontálne zrezaným rovným okrajom (tab. IV: 9).

S. j. 1007

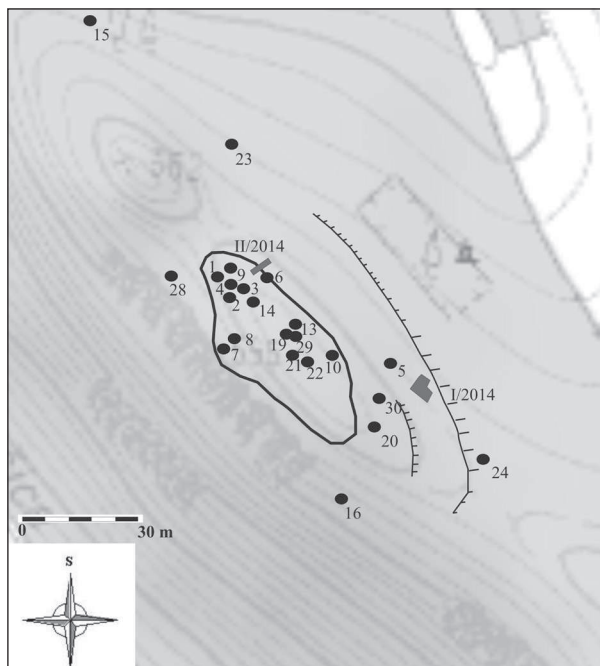
Z tejto do tehlovočervena prepálenej vrstvy pochádza črep z pliec situlovej nádoby čiernej farby zdobenej hustým zvislým ryhovaním a v ruke robenej (tab. IV: 10). Taktiež tu bol nájdený okraj kónickej v ruke robenej misy s rovným okrajom (tab. IV: 11).

S. j. 1009

Z násypu valu z vrstvy pod tehlovou prepálenou vrstvou sme získali menšiu kolekciu keramiky, v ktorej sa objavujú črepy sivej farby z džbáňku (tab. IV: 11) a misy (tab. IV: 12) vyrobených na kruhu. Z hrubostennej v ruke robenej keramiky máme z tejto vrstvy fragment dna zásobnicovej nádoby, okraj polguľovitej misky a črep z tela pravdepodobne hrncovitej nádoby zdobený plasticťou gombíkovitým výčnelkom (tab. IV: 12).

S. j. 1008

Z kultúrnej vrstvy, zasahujúcej pod násyp valu, pochádza výraznejšia kolekcia keramiky. Z nej môžeme spomenúť okraj napodobeniny grafitovej situly s dovnútra zatahnutým a zhrubnutým okrajom (tab. V: 1, 2). V kolekcii sa vyníma dno grafitovej situly zdobenej zvislým ryhovaním a so značkou (?) na dne (tab. V: 5). Ich výskyt, predovšetkým na grafitovej keramike, hlavne zvislo hrebeňovaných situlách, sa datuje do záveru strednej doby laténskej a priebehu neskorej doby laténskej. Podobne značenú keramiku poskytli nálezy najmä z priestoru Bratislavy. Analógie by sme mohli hľadať napr. na dnách nádob z Vydrice, datovaných do priebehu neskorolátenských stupňov LT D1 – LT D2 (*Čambal/Kovár/Hanuš 2012*, 122, tab. III: 1b, tab. IV: 3b). Z ďalších typov nádob máme doložený okrajový črep džbáňku s povrchom lešteným a okrajom von vyhnutým (tab. V: 3). Z hrdla džbáňu s kónickým hrdlom vyrobeným v ruke a hladným povrchom pochádza črep nesúci výzdobu v podobe cikcakovitých dvojíc rytých línií medzi ktorými prebieha rad jemných vrypov (tab. V: 8). Tento typ výzdoby je charakteristický predovšetkým pre keramiku predpúchovského stupňa. Objavuje sa predovšetkým na džbáňoch v ich spodnej časti hrdla. Máme ju doloženú na nádobách z Liptovskej Mary II (*Pieta 2000*, obr.8: 1,3) či zo sídliska z Kvačian (*Pieta 1982*, Tab. XXV: 5, 6). Ku keramike predpúchovského horizontu by sme mohli zaradiť aj črep z okraja nízkej situly s výrazne zatahnutým okrajom

Obr. 13 Rozmiestnenie nálezov kovových predmetov získaných počas prospekcie s využitím detektoru kovov. Čísla zodpovedajú označeniu predmetov v tabuľke VII.

Pic. 13 Locations of metal objects found during a prospection using a metal detector. The numbers correspond with the markings of the objects in Table VII.

Zo súčasti odevu sú najpočetnejšie zastúpené spony. Reprezentujú ich predovšetkým železné exempláre spojenej stredolaténskej konštrukcie (tab. VII: 1-5). Niektoré sú zachované takmer kompletne, u iných chýba časť lúčika, v niektorých prípadoch sa dochoval iba zachycovač. Tento typ predstavuje najrozšírenejší tvar spôn na sídliskách púchovskej kultúry a je typický pre záver strednej a začiatok neskej doby laténskej (Pieta 1982, 21, 22, Tab. II). Medzi novšie publikovanými nálezmi nachádzame analógie na lokalite Folkušová z obdobia neskej doby laténskej a včasnej doby rímskej (Pieta 2008, obr. 26: 1-3). Podobná spona sa našla v katastri obce Slatina nad Bebravou, poloha Udrina, z ktorej nálezy datuje K. Pieta do laténskych stupňov LT C₂ a LT D₁ (Pieta 2008, obr. 5: 1-5, 8, 9). Podobné spony a ich fragmenty boli nájdené na lokalite Čebovce – Zámok (Čambal/Kovár 2014, obr. 4: 1, 2). Z blízkeho okolia pochádzajú analogické spony z lokality Ponická Huta kde sú datované do stupňa LT C₂ (Pieta 2008, obr. 13: 4, 5). V jednom prípade je doložený fragment bronzovej spony blízkej typu Mötschwill (tab. VII : 6). Podobná spona datovaná do stupňa LT C₂ bola nájdená Pustom hrade vo Zvolene. Nachádzala sa v kultúrnej vrstve v sprievode fragmentov grafitovej keramiky (Pieta 2008, 40; obr. 12: 4). Ďalšiu analógiu nachádzame v sponě z Pobedimu (Pieta 1993, obr. 9: 5). Spona blízka typu Mötschwill pochádza aj z lokality Horné Pršany (Pieta 1993, obr. 9: 2). Tretím typom spôn je malá drôtená spona s dlhým vinutím vyhotovená z bronz. Spona je síce deformovaná, avšak zachovaná v celistvosti (tab. VII: 7). Tento typ spôn je charakteristickým nálezom na neskorolaténskych sídliskách JZ Slovenska (stredné Považie a horné Ponitrie) ako aj v Maďarsku, predovšetkým v stupni LT D₁. Analógie nachádzame v exemplároch z Malých Kršteňan, Bolešova, Trenčianskych Teplíc (Pieta 1982, Tab. IV: 8, 9 a, b, 13).

Kruhový šperk reprezentujú fragmenty dvoch náramkov. V prvom prípade ide o časť liateho náramku s dekoráciou v podobe hráškových náliatkov (tab. VII: 8). Tento typ náramkov sa objavuje na prelome strednej a neskej doby laténskej (Pieta 1982, 52). Analógie k nemu nachádzame na Liptovskej Mare I (Pieta 1982, Tab. XII: 9). Z novších nálezov spomeňme fragment náramku z Obišoviec – Stráže (Pieta 2008, obr. 8: 12) či Udiče (Pieta 2008, obr. 95: 1, 2). K podobnému výrobnému okruhu patrí aj náramok z Ponickéj Huty (Pieta 2008, obr. 13: 1). V druhom prípade ide o fragment náramku s polkruhovým prierezom a žliabkovým povrchom. Tvarovo najbližšie k nemu má náramok z obetiska na Liptovskej Mare I (Pieta 2008, obr. 13: 16) či z Prosného (XXXVIII: 1-4). Mohli by sme ho priradiť k skupine náramkov s priečnymi zárezmi, ktoré predstavujú najpočetnejšiu skupinu náramkov. Rámčovo sú datované do neskej doby laténskej (Pieta 1982, 53, 54, Tab. XII: 13-28).

Súčasti opasku tvoria bronzové nákončie a dve železné pracky. Bronzové liate nákončie má tvar tyčinky na jednej strane s kruhovým otvorom a na strane druhej formované do tvaru T s jedným výstupkom (tab. VII: 9). Nákončie by sme mohli zaradiť rámčovo do neskej doby laténskej. Istú analógiu, avšak výraznejšie modifikovanú,

a zvislým nevýrazným žliabkovaním (tab. V: 4). Kolekciu podobne profilovaných nádob nachádzame aj na Liptovskej Mare II (Pieta 2000, Taf. 8: 6, 9, 10). Z ďalších typov nádob je zastúpená hlboká misa s von vyhnutým okrajom (tab. V: 7). Ojedinelým je črep z okraja zdobený radom trojuholníkových vrypov (tab. V: 6). Výzdoba tohto typu sa objavuje v samotnom závere doby laténskej a na počiatku doby rímskej. Podobne zdobené nádoby máme doložené z objektu S VIII/68 z Liptovskej Mary III (Pieta 1982, Tab. XLIV: 3) či Spišských Tomášoviec – Čingova (Pieta 1982, Tab. XLIX: 7, 14).

4.2. Kovové predmety

Vzhľadom na skutočnosť, že ide o novú lokalitu, podrobili sme ju intenzívnemu prieskumu detektorom kovov, v snahe predísť jej ďalšiemu atakovaniu zo strany hľadačov kovov. Prieskum bol realizovaný na opevnenej akropole a v jej bezprostrednom okolí (obr. 13). Z prieskumu pochádza pozoruhodná kolekcia kovových predmetov, ktoré by sme mohli rozdeliť na šperky a súčasti odevu, nástroje, vybavenie domácnosti, stavebné kovania, súčasti z voza, zbrane a mince.

by sme mohli vidieť v nákončí z Nitrianskeho Rudna (*Pieta 2008*, obr. 72: 6). Obe pracky patria k jednoduchým tvarom. Podobnú pracku v tvare D máme doloženú z Liptovskej Mary III (*Pieta 1982*, Tab. XVI: 29).

Nástroje reprezentujú predovšetkým nože s jedným ostrím a trňom pre násadu (tab. VII: 17-20). Odlišujú sa predovšetkým formou chrbtovej časti, ktorá je buď rovná alebo prehnutá smerom k ostriu prípadne od neho. U celých väčších exemplárov je chrbtová časť ostro odsadená od trňa, čo pre nože púchovskej kultúry nie je typický znak (*Pieta 2008*, obr. 69). Analógie k menším nožom (tab. VII: 17, 18) nachádzame v materiáli z Plaveckého Podhradia (*Pieta 2008*, obr. 69: 12, 13). V jednom prípade sa zachovala ihla na šitie. Rovnaký exemplár máme z Liptovskej Mary I, zo staršej fázy obetiska (*Pieta 1982*, Tab. XXXVIII: 25).

Zrejme k toaletným potrebám patrila drobná tyčinka z listovito roztepaným koncom a kruhovitým uchycovačom, slúžiacom na prichytenie k opasku, zakončeným drobnou špirálkou (tab. VII: 14).

Vybavenie domácnosti dokladá masívny hákový železný kľúč vyhotovený z tordovanej tyčinky (tab. VII: 29). Tieto kľúče sa používali na otváranie jednoduchých zámok, zabezpečujúcich dvere domu alebo truhlice. Pomocou neho sa zasúvala alebo odsúvala drevená závera a to cez otvory do ktorých zapadal (*Pieta 2008*, obr. 41: 13/1, 2). Analógiu k nášmu kľúču nachádzame v Slatine či Liptovskej Mare II (*Pieta 2008*, obr. 41: 2, 8).

Zo stavebných kovaní máme doložených niekoľko spojovacích kramlí zachovaných v celej dĺžke, alebo iba vo fragmentoch. Okrem toho aj menšie klinčeky resp. nity (tab. VII: 25-27), ktoré mohli slúžiť na spájanie menších drevených prvkov.

V troch prípadoch máme doložené hroty šípov. V jednom prípade je zachovaná iba časť hrotu, ktorá neumožňuje jeho bližšie zaradenie (tab. IV: 23). V dvoch prípadoch ide o väčšie trojuholníkové hroty s dvoma spätnými krídelkami a dlhou tuľajkou (tab. VII: 15, 16). Prvý, s tordovaným ukončením tuľajky, by sme datovať do obdobia stredoveku. Druhý, s hladkou tuľajkou môžeme priradiť k typu 1.3 podľa členenia K. Pietu (*Pieta 2008*, 267, obr. 125: 5-15.) V neskorolátenskom prostredí sú najrozšírenejším typom šípového hrotu. Analógie máme napr. z lokality Trenčianske Bohuslavice (*Pieta 2008*, obr. 125: 8, 13, 14). V jednom prípade máme doložené tuľajovité koncové okutie žrdovej zbrane (kopija, oštep) – botku, ktoré slúžilo na spevnenie konca násady a upevnenie žrde do zeme (tab. VII: 30). Tvarovo i veľkostne majú k nášmu nálezu najbližšie okutia z Trenčianskych Bohuslavíc (*Pieta 2008*, obr. 124: 11) či Plaveckého Podhradia (*Pieta 2008*, obr. 124: 20).

Súčasťou voza boli dva zákolníky, slúžiace na fixovanie kolesa na osi. Zákolníky sú vyhotovené z tyčinky obdĺžnikového prierezu. Hlavica má slzovitý tvar (tab. VII: 21, 22).

Medzi najvýznamnejšie nálezy patria predmety súvisiace s obchodom. Túto oblasť reprezentuje fragment váh a dve strieborné mince. Čo sa týka fragmentu váh, išlo o drobné rovnoramenné vážky (tab. VII: 13). Tento typ váh sa považuje za priame svedectvo práce s drahým kovom. Predpokladá sa, že slúžili k váženiu mincí, ktorých hmotnosť značne kolísala. Hmotnosť väčších predmetov sa zisťovala na jednoramenných závesných váhach s posuvným závažím (*Pieta 2008*, 245). Tvarovo najbližšie k nášmu nálezu stoja vážky z Vyšného Kubína (*Pieta 2008*, obr. 117: 3). Tento typ váh pochádza aj z Púchova či Bratislavy (*Pieta 2008*, obr. 117: 2, 4). Pre datovanie osídlenia majú veľký význam dve strieborné mince (tab. VII: 24, 28). Nájdené mince môžeme zaradiť do IV. skupiny podľa členenia E. Kolníkovej (*Kolníková 2003*). Jedná sa o mince s hrboľom na averze, ktoré reprezentujú mincovníctvo severného Slovenska a regiónu od horného toku Váhu po Torysu. V rámci tejto skupiny sa rozlišuje ďalej niekoľko typov ako Veľký Bysterec, Spiš, Liptovská Mara, Hrabušice či Zemplín (*Kolníková 2003*, 246). V prvom prípade ide o mincu z realisticky vyobrazeným koňom na reverze. Mohli by sme ju priradiť k typu Veľký Bysterec (*Kolníková 2003*, obr. 2: 26). Analógie k tomuto exempláru nachádzame napr. v hromadnom súbore z Folkušovej (*Pieta 2008*, F35: 2, 4). Druhá minca patrí k typu Zemplín (*Kolníková 2003*, obr. 2: 26). Na reverze mince je vyobrazená štylizovaná postava tzv. „vtáčieho koňa“. Takáto minca sa objavila na kelto-dáckom hradisku v Zemplíne, datovanom do 2. polovice 1. storočia pred Kr. až 1. polovice 1. storočia po Kr. (*Kolníková 2003*, 239).

4. 3. Fragment žarnova

Počas prieskumu lokality sme medzi kameňmi valového násypu na východnej hrane akropoly získali fragment statora rotačného žarnova bochníkovitého tvaru, ktorý predstavuje doklad mletia obilia na lokalite. Analógie máme z Liptovskej Mary, kde sa objavujú od stupňa LTC1 (*Pieta 2008*, obr. 73: 2, 4).

5. Postavenie lokality v rámci širších vzťahov

Na základe získaných nálezov datujeme osídlenie lokality Priebeh rámcovo do stupňov LT C2 – LT D2, s možným počiatkom sídelných aktivít už v stupni LT C₁. Materiálové zastúpenie, najmä čo sa týka keramickej skladby, má veľmi blízko k súborom z obetiska v Prosnom (*Pieta 1982*, Tab. XXXVIII-XLIII), chaty č.1 v Hradci (*Ruttikay 1965*, 193,

obr. 13), ale aj k iným súborom z neskorej doby laténskej v oblasti púchovskej kultúry. Celkovo môžeme konštatovať, že v nálezovom súbore z Priechodu jednoznačne dominuje laténska zložka. Spálená konštrukcia telesa valu ako aj množstvo prepálenej mazanice v objektoch 1 a 2/2014 poukazujú na násilný zánik sídliska. Pravdepodobne sa tak udialo niekedy v stupni LT D₂. S podobnou situáciou sa stretávame na Havránku v Liptovskej Mare. Niekedy v stupni LT D2 bolo opustené kultové miesto a požiarom zničené dvojité opevnenie hradiska. V rovnakom čase boli dočasne opustené aj niektoré osady pri jeho úpätí. Do tohto horizontu sa zaraďuje aj zánik púchovského osídlenia na severovýchodnej Morave (*Pieta 2008*, 83).

Čo sa týka záveru strednej a počiatku neskorej doby laténskej (LT C₂), ide o obdobie, v ktorom vzrástol vplyv okolitých keltských území na horskú oblasť Slovenska. Jednoznačný príklon k laténskej materiálnej kultúre a výrazný nárast počtu osád vedú k predstave o kolonizácii horských oblastí z podunajských nížin (*Pieta 2008*, 55). Lokalita Priechod dopĺňa skupinu lokalít z doby laténskej v priestore od ohybu Hrona v Banskej Bystrici smerom na východ, pričom táto oblasť sa považuje za územie s tradíciou oravskej skupiny, čo predstavuje charakteristiku náplne predpúchovského stupňa (*Pieta 2008*, 37).

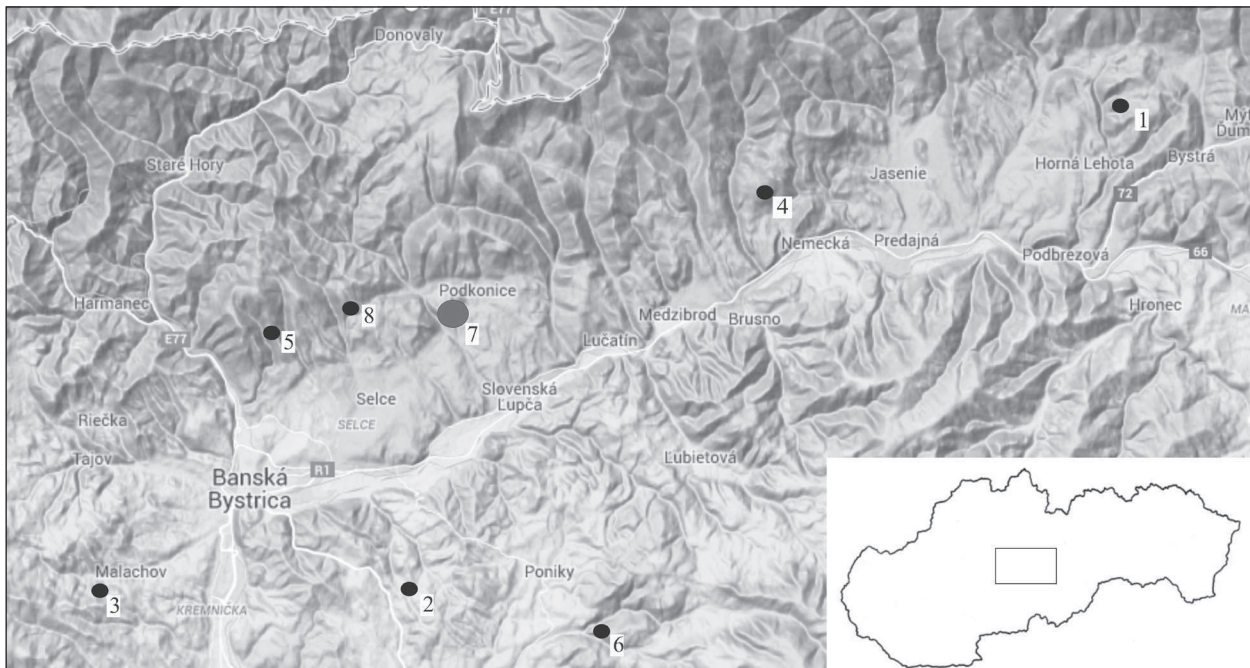
Najzápadnejšie situovanou lokalitou v uvedenom priestore je Veľký Hrádok v katastri obce Horné Pršany. Prvé zmienky o ňom sú zo začiatku 20. storočia, keď tu realizoval menší výskum J. Petrikovich. Našiel kusy železa, črepy a železné predmety (nožik, sekerky, dlátka, obrúčky) rámcovo datované do doby laténskej (*Petrikovich 1903*, 105-107; *Balaša 1960*, 67, 68). Kovové predmety datované do doby laténskej sa tu našli aj v roku 1956 (*Balaša 1960*, 67, 68). Z mladších nálezov je publikovaná spona blízka typu Mötschwil (*Pieta 1993*, obr. 9: 2).

Osídlenie z doby laténskej je doložené aj na Hrádku v Nemciach. Osídlenie tejto lokality púchovskou kultúrou predpokladal už G. Balaša (*Balaša 1960*, 72). Počas výskumu v roku 2012, realizovanom autorom príspevku, bola v sonde 1/2012 zachytená časť plytkej jamy vysekanej do vápencového podlažia, tvarovo podobnej objektu 2/2014 z Priechodu v blízkosti ktorej sa nachádzala okrúhla plocha vyložená riečnymi okruhliakmi (*Kvietok 2012*, 34). Aj tu boli nájdené fragmenty keramiky zásobnicových tvarov, ktoré môžeme rámcovo datovať do doby laténskej.

Známostou lokalitou je Hrádok v katastri Seliec. Miestni obyvatelia ho poznajú aj ako Hrádok „balážanský“. Lokalita je spájaná predovšetkým s nálezmi z doby rímskej (*Ondrouch 1935*, 526-549, *Ušiak/Kolníková 2002*, 218, 219) a sťahovania národov (*Pieta 1987*, 386-388; *Pieta 1990*, 138, 139; obr. 61: 9, 10). Z lokality sa však okrem iných uvádzajú aj nálezy keramiky púchovskej kultúry (*Balaša 1960*, 68). Už pred 2. svetovou vojnou sa tu našli fragmenty masívnych okrajov laténskeho zásobníka (*Ondrouch 1935*, 531; tab. I: 17-20). V roku 1975 bola do Stredoslovenského múzea odovzdaná A. I. Gregorčekom väčšia kolekcia keramiky. Okrem iných sa aj tu nachádzali fragmenty laténskeho zásobníka (*Mácelová 1980*, 134). Množstvo laténskej keramiky poskytla zisťovacia sonda (2 x 2 m) z plošiny na juhozápadnej strane Hrádku vyhlbená roku 1979. Výskumom boli získané fragmenty zásobnice s okružím, ako aj črepy z misky s okrajom von vyťahnutým vytočenej na kruhu (*Mácelová 1980*, 134, 135). V roku 1988 uskutočnil prieskum lokality s využitím detektoru kovov K. Pieta. Okrem iných bola získaná aj menšia kolekcia kovových predmetov z neskorej doby laténskej (*Pieta 1990*, 138-149; obr. 61: 8, 11-13, 16, 18, 19), medzi ktorými má z chronologického hľadiska význam predovšetkým spona typu Almgren 65, datovaná do stupňa LT D₁ (*Pieta 2008*, 40).

Sporadické nálezy z doby laténskej sú hlásené aj z vrcholovej plošiny lokality Hradisko v Nemeckej (*Pieta/Mosný 1996a*, 140; *Mácelová/Mosný/Pieta 1997*, 130). Okrem drobnej zlomkovitej keramiky sa tu objavil zlomok ucha čierneho džbánu z aplikovanou trojicou štylizovaných zvieračích hlavičiek rozšírený v predpúchovskom stupni strednej doby laténskej (*Pieta/Mosný 1996a*, 140; obr. 106: 1).

Doteraz najvýchodnejšou známou lokalitou z doby laténskej z priestoru južného predhoria Nízkeho Tatier je Horná Lehota, poloha Hrádok. Lokalita leží v najsevernejšej časti údolia Hrona a pozostáva z opevneného hradiska a terasovitých osád pri jeho východnom úpätí v polohe Pod Hradom. Tunajšia sídlisková aglomerácia vznikla niekedy v staršej dobe železnej a existovala najmenej do neskorej doby laténskej. Patrí k najstarším známym archeologickým lokalitám na území Slovenska. Lokalitu spomína už B. Němcová (1859, 22-27). Z vrcholovej plošiny Hrádku pochádza z povrchových zberov väčšia kolekcia keramiky datovanej tak do predpúchovského horizontu strednej doby laténskej ako aj neskorolátenskej klasickej fázy púchovskej kultúry. Keramika predpúchovského horizontu je reprezentovaná predovšetkým fragmentmi úch v tvare štylizovanej zvieračej hlavičky (*Mácelová 1992*, obr. 32; *Pieta/Mosný 1996b*, obr. 107: 1) a v ruke zhotovené súdkovité nádoby s rytou a plastickou výzdobou (*Pieta/Mosný 1996b*, obr. 107: 2, 3, 5). Klasickú neskorolátensku fázu púchovskej kultúry reprezentujú zlomky nádob vyhotovených na kruhu z jemne plavenej hliny, hlavne vázy s ostrým lomom vydutia (*Pieta/Mosný 1996b*, obr. 107: 4). Z vrcholovej plošiny tiež pochádza kolekcia železných predmetov, ktoré zapadajú do rámca materiálnej kultúry predpúchovských sídlisk (*Pieta/Mosný 1996b*, obr. 108). V rokoch 1999 – 2001 bol na vrcholovej plošine Hrádku ako aj na sídlisku pri

Obr. 14 Lokality z doby laténskej na hornom Pohroní. 1 – Horná Lehota; 2 – Horná Mičiná (Hostová); 3 – Horné Pršany (Veľký Hrádok), 4 – Nemecká (Hradisko); 5 – Nemce (Hrádok); 6 – Ponická Huta (Na Kláštore), 7 – Priechod (Kamenná), 8 – Selce (Hrádok).

Pic. 14 Locations from the La Tène period in Upper Pohronie. 1 – Horná Lehota; 2 – Horná Mičiná (Hostová); 3 – Horné Pršany (Veľký Hrádok), 4 – Nemecká (Hradisko); 5 – Nemce (Hrádok); 6 – Ponická Huta (Na Kláštore), 7 – Priechod (Kamenná), 8 – Selce (Hrádok).

jeho úpäť realizovaný zisťovací výskum (*Pieta/Mosný 2000; 2001; 2002*). V tom čase išlo o plošne najrozsiahlejší výskum v pravekej lokalite v oblasti horného Pohronia. Bola preskúmaná časť terasového sídliska, pričom boli zistené pozostatky stavieb v podobe kolových jám a fragmentov podmuroviek z lomového vápencu so stopami požiaru a mazanice z konštrukcie stien. Terasové sídlisko bolo osídlené predovšetkým koncom doby halštatskej. Dokladajú to početné kovové nálezy a keramika, ktorú reprezentujú predovšetkým fragmenty vakovitého a súdkovitého tvaru. Zo sídliska pochádza kolekcia praslenov a okrem toho sa zistili doklady metalurgie (fragment odlievacieho téglika, bronzovina, hruda magnetickej železoviny, bochníky kováčskej trosky). Zo sídliska pochádza aj keramika predpúchovského stupňa.

Južne od Hrona máme doložené dve lokality. Medzi novoobjavené patrí lokalita Poniky – Ponická Huta s intenzívnymi dokladmi spracovania železa. Jej vznik je datovaný už do predpúchovského stupňa (LTC1). Tento horizont reprezentujú nálezy spony s dvoma guľôčkami, vybijaný opasok a kopijovité zápony. Časovo sem patrí aj železný depot, datovaný sekáčom typu Dürnberg. Tri hladké spony spojenej konštrukcie však dokladajú kontinuitu osídlenia aj v stupni LTC2 (*Pieta 2008, 37*).

Keramika datovaná do doby laténskej pochádza tiež z povrchového zberu z lokality Hostová v katastri obce Horná Mičiná (*Kvietok/Hrončiak 2001, 138; obr. 73: 9, 11*). Lokalita sa nachádza v polohe Hostová, na juhozápadnom úpäť kopca Háj, severne od cesty spájajúcej obce Horná Mičiná a Môlča. Predpokladáme tu nížinné terasové sídlisko osídlené rámcovo v neskoršej dobe laténskej.

Aj napriek nedostatočnej pramennej báze sa nám v priestore od ohybu Hrona na východ začína postupne rysovať geograficky samostatná skupina sídlisk ohraničená na severe Nízkymi Tatrami, na juhu Slovenským Rudohorím a na západe Kremnickými vrchmi (obr. 14). S počiatkami formovania tejto štruktúry musíme rátať už v predpúchovskom horizonte. Ideálny model takéhoto uzavretého horského regiónu predstavuje Liptovská kotlina (*Pieta 2008, 80; obr. 36*). Sledovaná oblasť musela byť už od praveku (ludanická skupina) z hospodárskeho hľadiska strategická. Je totiž extrémne bohatá na ložiská rúd¹. V priestore Starohorských vrchov sa nachádza významné ložisko medi a čiastočne aj striebra. Významnými ložiskami medených a železitých rúd sú Poniky a Lubietová. Na výskyt železa poukazujú aj novšie zistenia v doline Malachovského potoka (*Kvietok/Ferenc 2012*). Južné svahy Nízkych Tatier (Jasenie, Pohronský Bukovec, Hiadel) obsahujú množstvo antimónových, železných rúd či zlata. Aj keď veľká časť týchto zdrojov je už vyťažená, v dobe laténskej musela táto oblasť hrať dôležitú úlohu v ekonomike miestnych komún. Je úlohou ďalšieho montánno-archeologického výskumu, aby v regióne doložil priame doklady ťažby a spracovania kovov pre dobu laténsku. Nepriame svedectvá o intenzívnom spracovaní kovov máme z Ponickéj Huty aj z Hornej Lehoty. Fragmenty zliatkov medi a olova sa našli aj v Priechode v polohe Za vlčka cca 800 m

¹ Informácie o rozsahu miestnych ložísk poskytujú aj informácie z databázy starých banských diel dostupnej na internete - www.geology.sk.

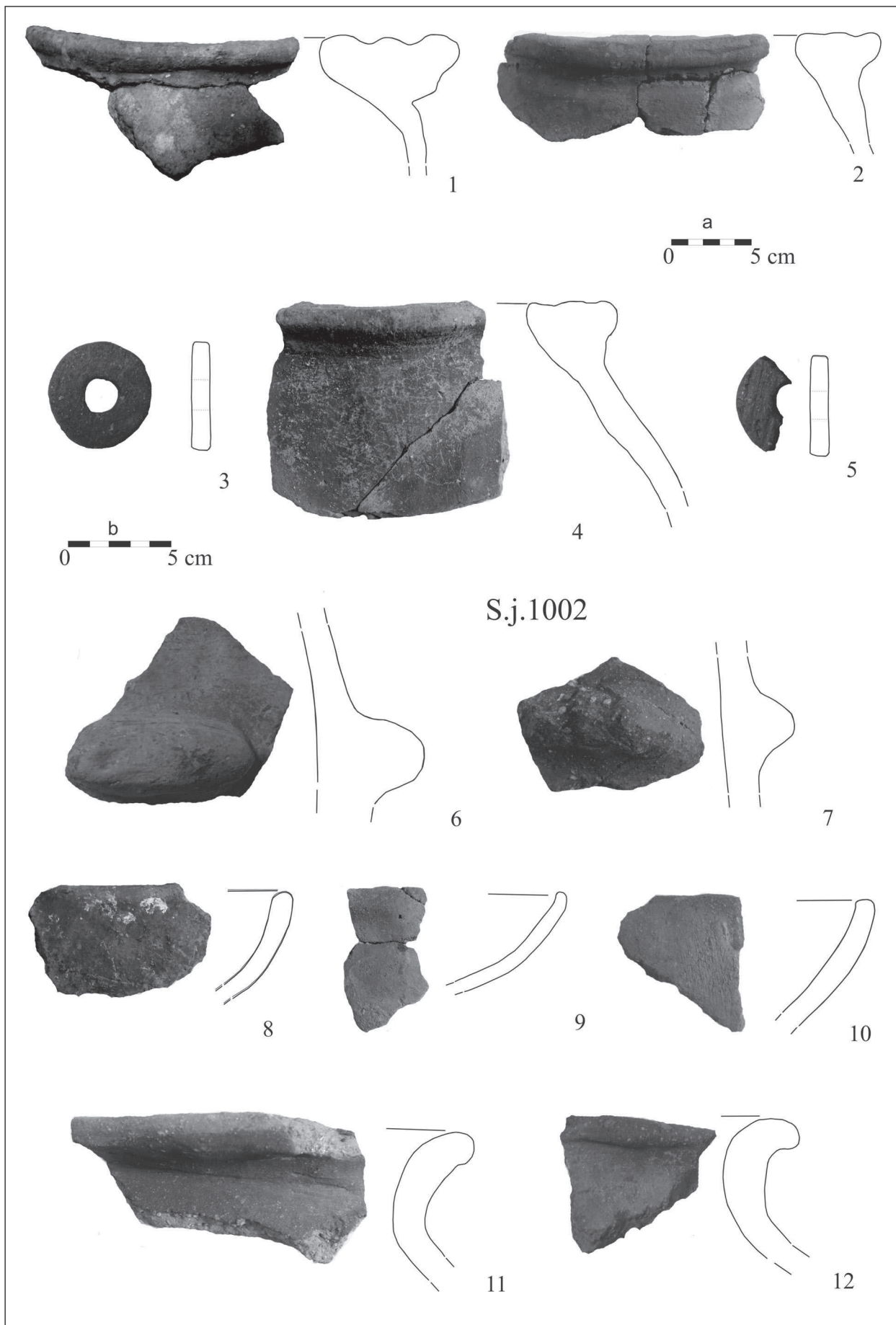

Obr. 15 Cestná sieť v okolí skúmanej lokality.
Obr.15 Road network around the location under excavation.

severne od nami skúmanej akropoly. Či súvisia s latenským osídlením nie je možné nateraz určiť. Dostávame sa tým k funkcii sídliska v Priechode. Vzhľadom na to, že najbližšie ložiská medených rúd v Starohorských vrchoch sú vzdialené len 5 km od nami skúmanej lokality, predpokladáme zameranie tunajšej komunity práve na spracovanie a ďalšiu distribúciu kovov. Lákavou sa javí možnosť spracovania striebra s tetraedritových žíl na Starých Horách vzdialených 10 km severovýchodne od Priechodu. Jediným artefaktom, ktorý by nepriamo mohol poukazovať na obchodovanie s drahým kovom, je spomenutý zlomok rovnoramenných vážok. Na obchodné aktivity poukazujú aj dve strieborné mince. Na význam lokality by mohla poukazovať aj masívna hradba opevňujúca akropolu sídliska. Z geomorfologického hľadiska sa ukazuje, že skúmaná lokalita by mohla byť súčasťou menšej sídliskovej jednotky rozprestierajúcej sa v priestore ohraničenom na západe tokom Lupčice, na severe masívom Javorie (960 – 980 m. n. m.) a na východe dolinou bezmenného ľavobrežného prítoku Lupčice. O podobnej aglomerácii na hornom Pohroní sa uvažuje v prípade Hornej Lehoty. Tu je však situácia o niečo staršia a je datovaná do predpúchovského stupňa. V súčasnom stave výskumu vieme jednoznačne doložiť akropolu a terasové sídlisko na jej východnom svahu. Je úlohou budúceho intenzívneho prieskumu tejto oblasti identifikovať prípadné ďalšie sídliskové jednotky a ich charakter (napr. v polohe za Vlčka).

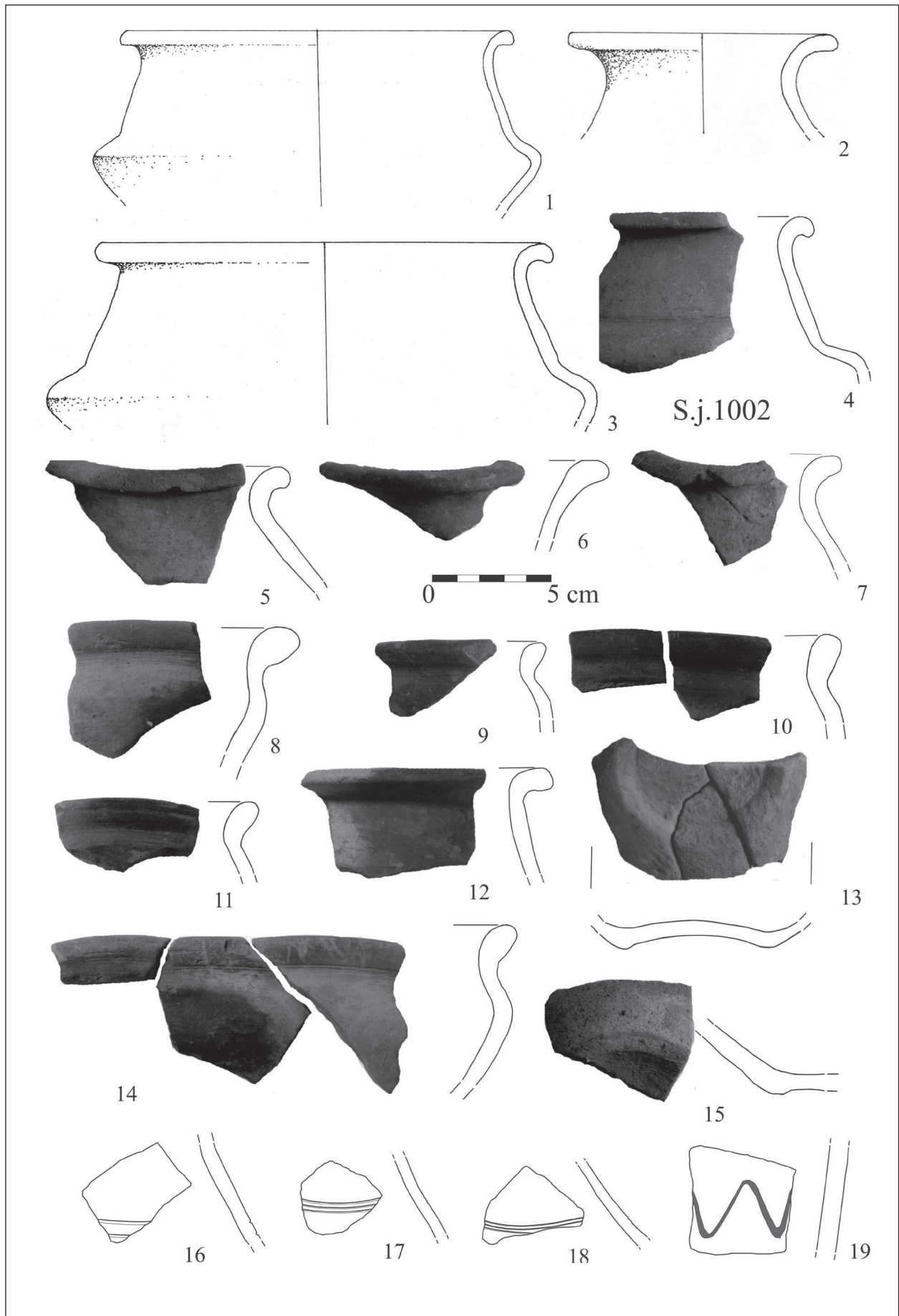
Charakter osídlenia v horských oblastiach za začína od začiatku strednej doby laténskej postupne meniť. Veľké strediskové hradiská nahrádzajú menšie opevnenia v blízkosti obývaných areálov. Tie sú umiestňované na terasovite upravované svahy pod opevnené polohy, ležiace v ústiach malých či väčších bočných údolí. Niektoré z osád sa vyvíjali intenzívnejšie než iné. Jedným z faktorov podporujúci tento proces mohla byť komunikačná a strategická poloha na križovatke ciest, možnosť jej kontroly, vyberanie poplatkov a ciel (*Pieta 2008, 70*). To môže byť aj prípad Priechodu. Ešte v novoveku sa severne od Igova stretávali dve cesty (obr. 15). Jedna cesta prichádzala dolinou Lupčice od Hrona, pričom južne od rieky na ňu nadväzovala dolina Driekyňa, ktorou je možné sa aj dnes dostať veľmi rýchlo do priestoru Poník a Ponickéj Huty. Severne od Igova sa táto cesta spájala s ďalšou cestou vedúcou od ložísk v Starohorských vrchoch smerom na Podkonice, Moštenicu a Hiadeľ do Hiadeľského sedla a ďalej do Liptova. Ak predpokladáme, že tieto cesty existovali aj v dobe laténskej, musela mať lokalita v Priechode z komunikačného hľadiska významné postavenie, ktoré miestni obyvatelia využívali pre obchod. Už samotný názov obce Priechod naznačuje existenciu významného komunikačného ťahu.

Predpokladáme, že intenzívny terénny prieskum, ktorý začalo realizovať Stredoslovenské múzeum od roku 2011 v súvislosti s výskumom starej baníckej krajiny a materiálnej kultúry baníckych komunít, prinesie čoskoro ďalšie dôležité a doplnujúce informácie o štruktúre osídlenia horného Pohronia v dobe laténskej.

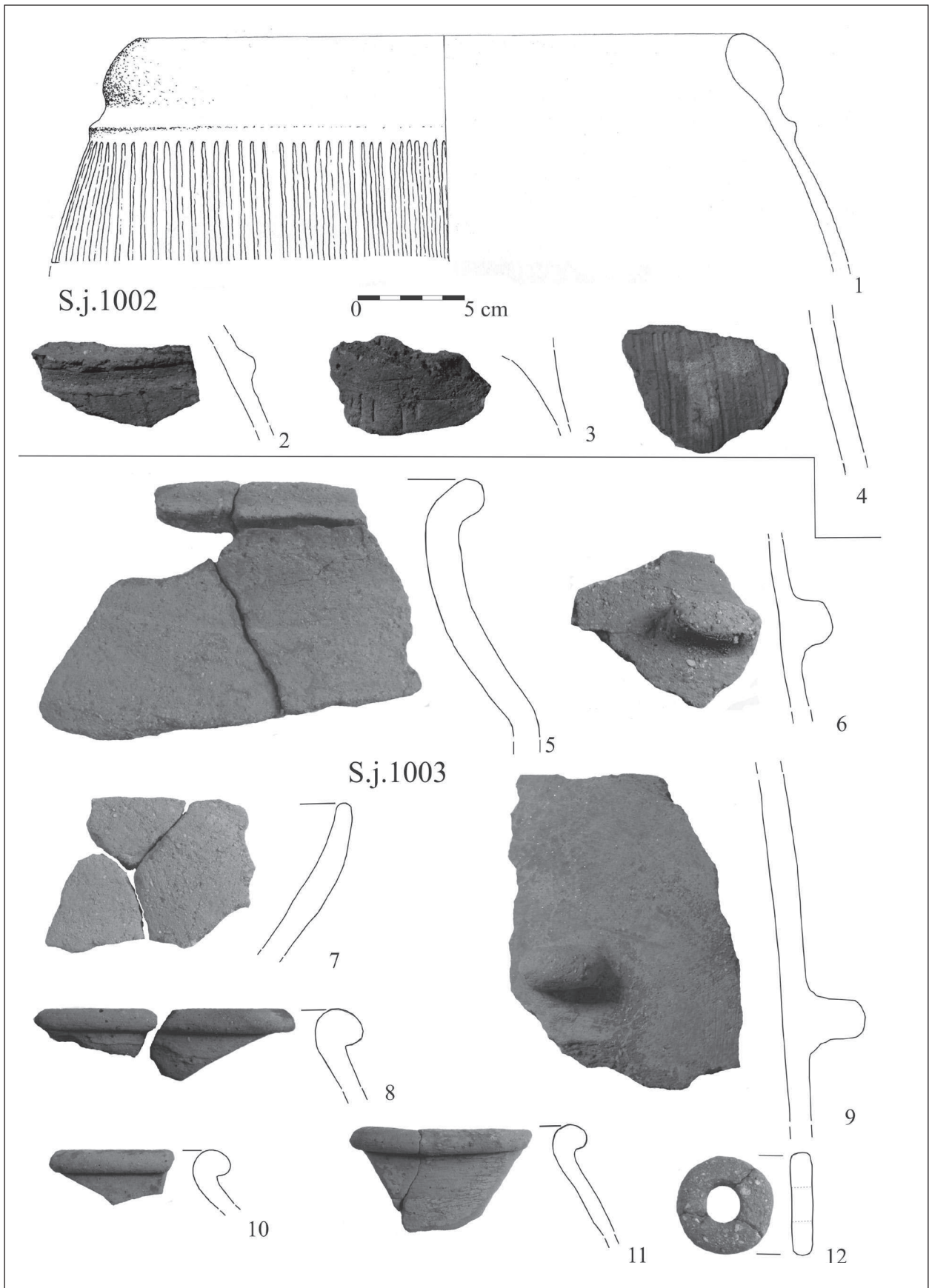

Tab. I Výber keramických nálezov zo sondy I/2014 (obj. 1/2014). 1-2, 4 zásobnice; 3, 5 hlinené kolieska (prasleny); 6-12 keramika zhotovená v ruke. 1-2,4 mierka a; ostatné mierka b.

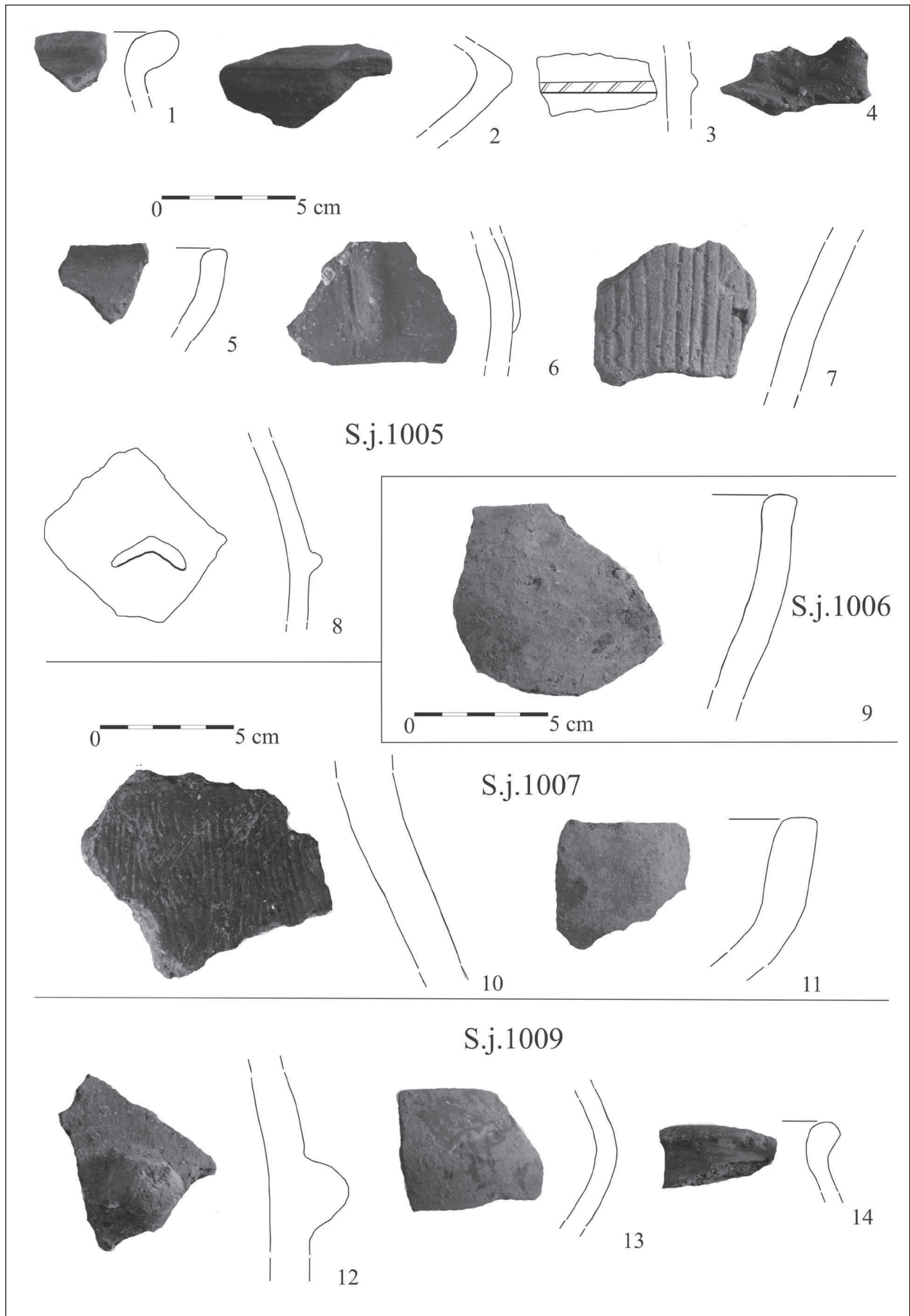
Tab. I Selection of pottery finds from probe I/2014 (obj. 1/2014). 1-2, 4 - container; 3,5 - clay wheels (whorls?); 6 - 12 - hand-made pottery. 1-2,4 (scale a), others (scale b).

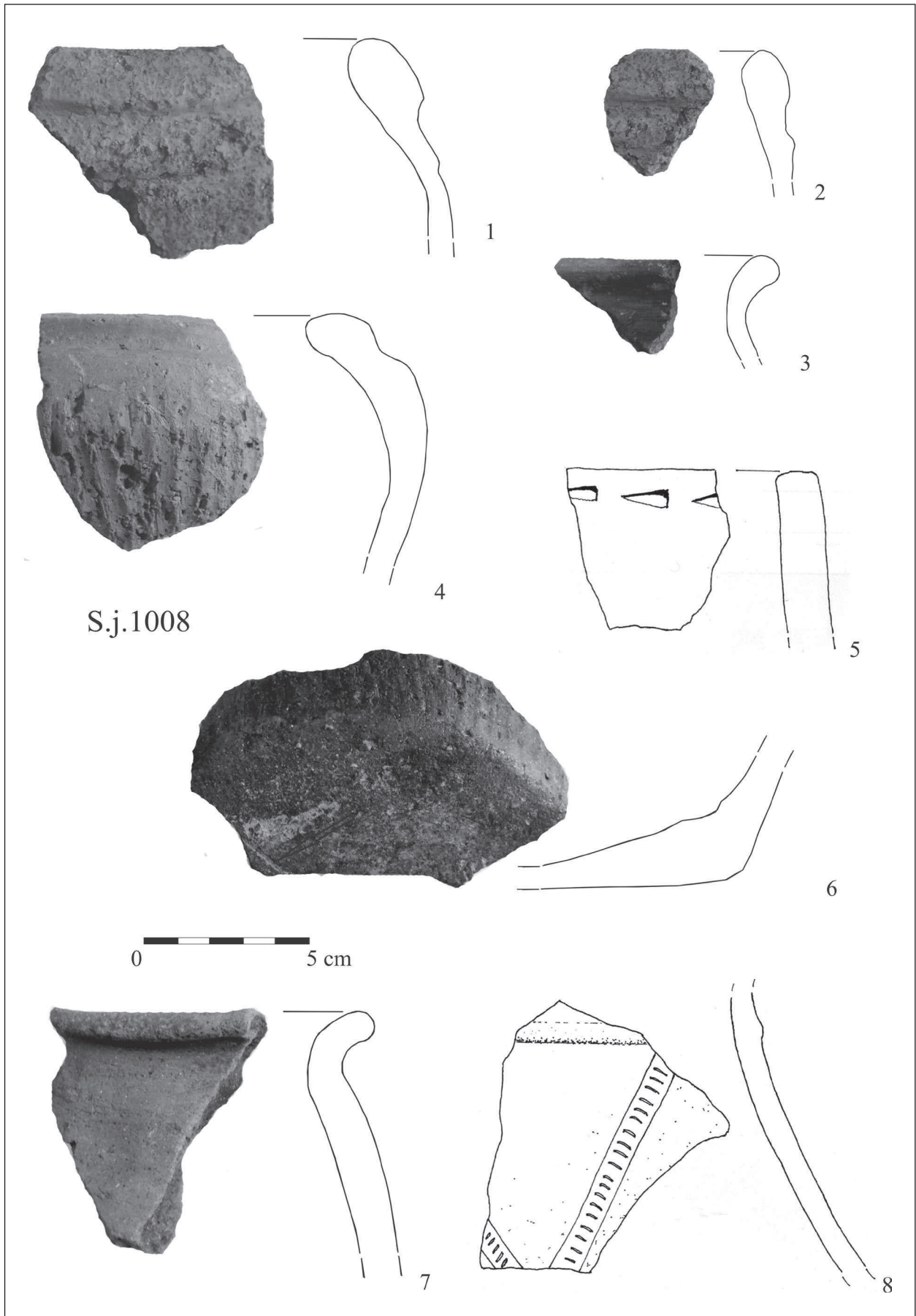
Tab. II Výber keramických nálezov zo sondy I/2014 (obj. 1/2014). Keramika robená na kruhu.
 Tab. II Selection of pottery finds from probe I/2014 (obj. 1/2014). Pottery made using a wheel.

Tab. III Výber keramických nálezov zo sondy I/2014. 1-4: obj. 1/2014; 5-12: obj. 2/2014.
 Tab. III Selection of pottery finds from probe I/2014. 1-4: obj.1/2014; 5 - 12: obj.2/2014.

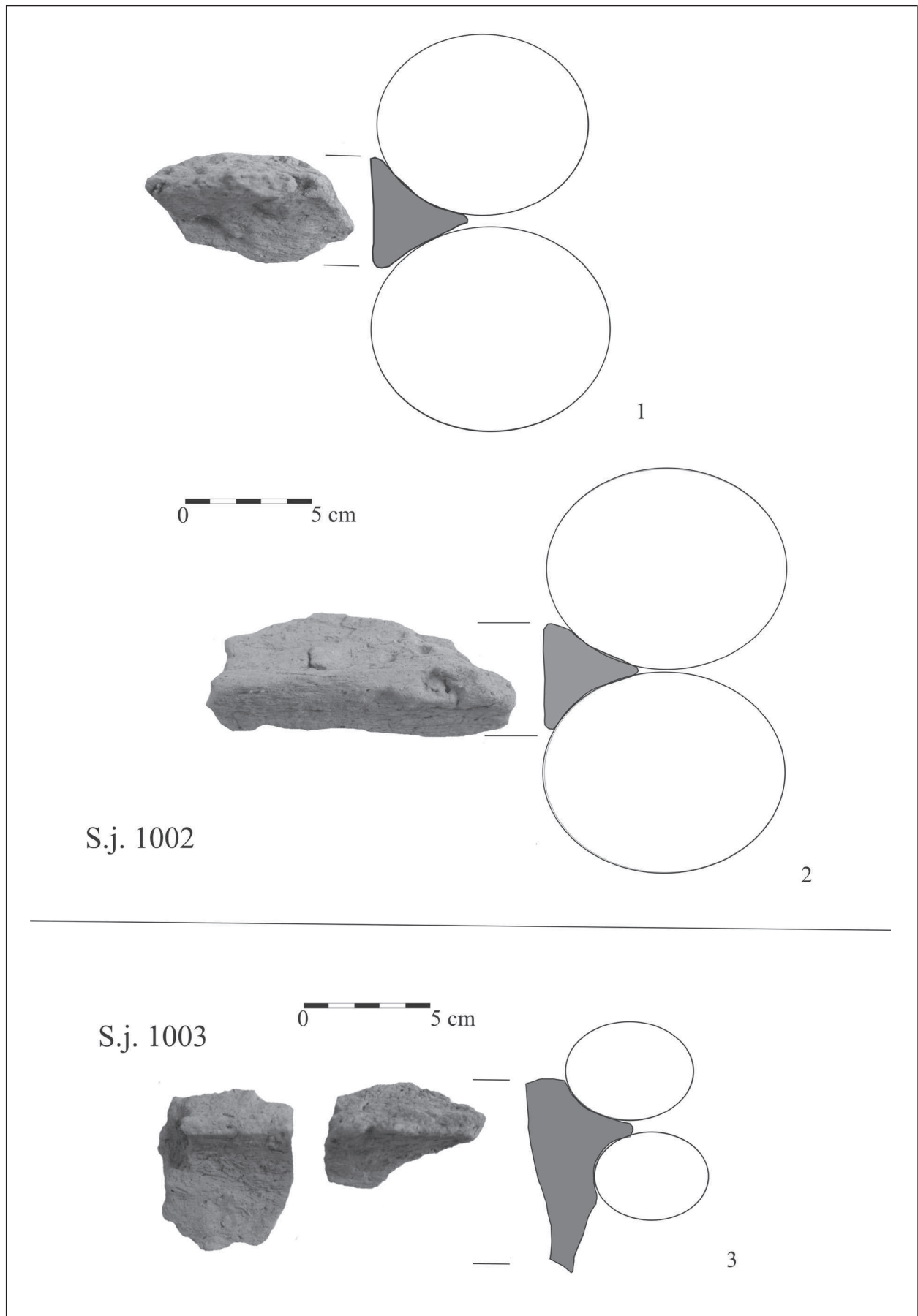
Tab. IV Výber keramických nálezov zo sondy II/2014 z telesa valu.
 Tab. IV Selection of pottery finds from probe II/2014 from inside the rampart.

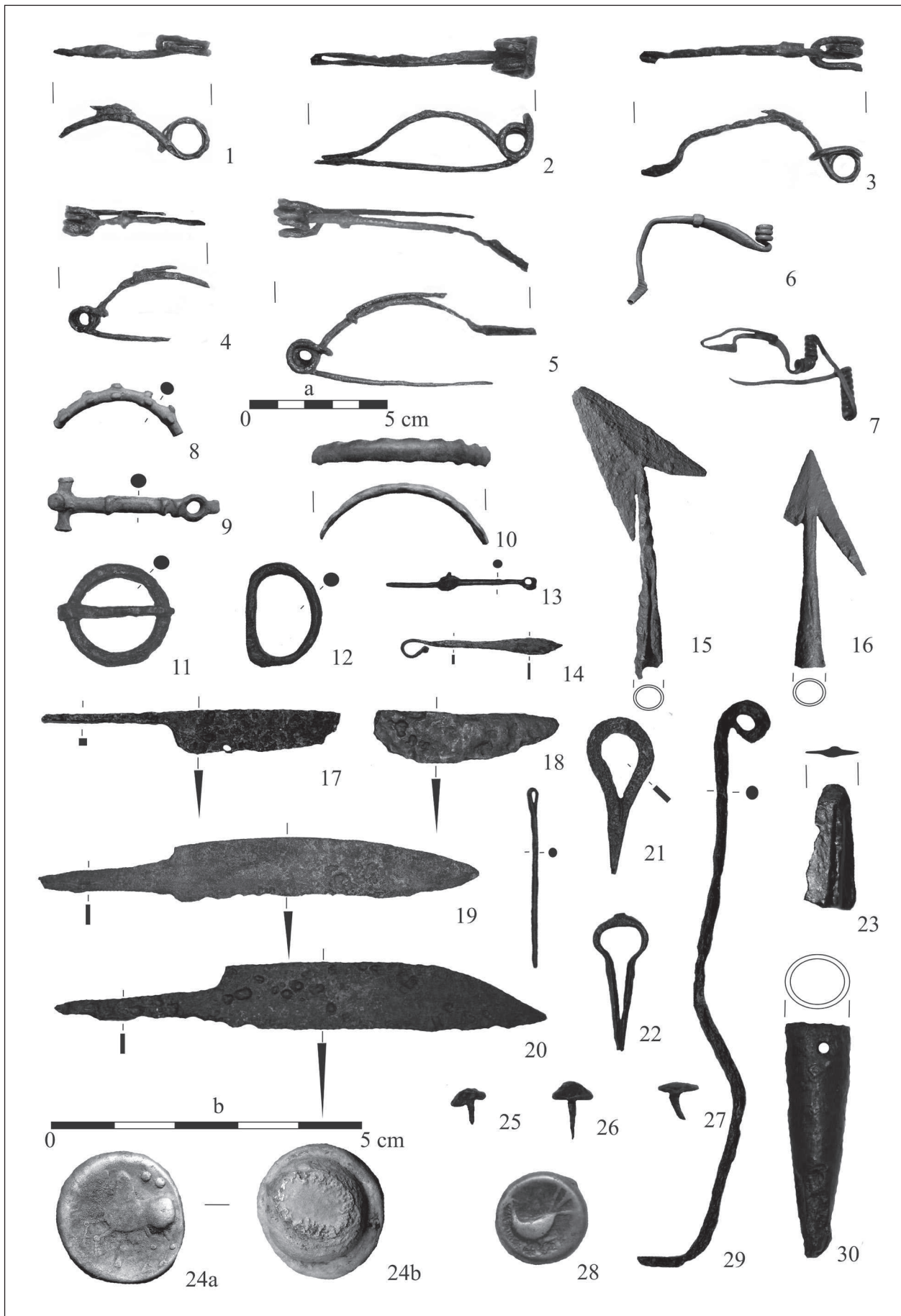
Tab. V Výber keramických nálezov zo sondy II/2014 z kultúrnej vrstvy na ktorú nasadalo teleso valu.

Tab. V Selection of pottery finds from probe II/2014 from the cultural layer on which the body of the rampart was built.

Tab. VI Výber typických fragmentov mazanice zo sondy I/2014. 1-2: obj. 1/2014; 3: obj. 2/2014.
 Tab. VI Selection of typical fragments of daub from the probe I/2014. 1-2: obj.1/2014; 3: obj.2/2014.

Tab. VII Výber kovových nálezov získaných prieskumom s využitím detektoru kovov. 24, 28 mierka b; ostatné mierka a.
 Tab. VII Selection of metal finds obtained in a survey using a metal detector. 24, 28: scale b; others: scale a.

LITERATÚRA

- Balaša 1960* – G. Balaša: Praveké osídlenie stredného Slovenska. Bratislava – Martin 1960.
- Bartík/Čambal 2014* – J. Bartík/R. Čambal: Laténske nálezy z Tisovca-Hradovej, okr. Rimavská Sobota. Zborník SNM 108, Arch. 24, 2014, 95-101.
- Benadik 1967* – B. Benadik: Neskorolátenske opevnené sídlisko v Krnči. Arch. Rozhledy 19, 1967, 612-617.
- Březinová 2000* – G. Březinová: Nitra – Šindolka. Siedlung aus der Laténezeit. Katalog. Nitra 2000.
- Čambal/Kovár/Hanuš 2012* – R. Čambal/B. Kovár/M. Hanuš: Typológia neskorolátenskej keramiky z Bratislavy-Vydrice. Predbežné výsledky. In: G. Březinová/V. Varsik (eds.): Archeológia na prahu histórie. K životnému jubileu Karola Pietu. Nitra 2012, 117-136.
- Čambal/Kovár 2014* – R. Čambal/B. Kovár: Keltské nálezy z Čeboviec (okr. Veľký Krtíš). In: J. Čižmářová/N.Venclová /G. Březinová (eds.): Moravské křižovatky. Střední Podunají mezi pravěkem a historií. Brno 2014, 306-314.
- Čaplovič 1977* – P. Čaplovič: Dolný Kubín II. Halštatské popolnicové pohrebisko. Martin 1977.
- Hanuliak/Záhorec/Balážová 2008* – V. Hanuliak/L. Záhorec/A. Balážová: PRIECHOD, intravilán – Hlavná ulica, ulica Na dolinky, okr. Banská Bystrica. Výskumná dokumentácia archeologického výskumu c.9/2008 –AV-607/08. Rukopis uložený v archíve KPÚ v B. Bystrici. Banská Bystrica 2012.
- Kolníková 2003* – E. Kolníková: Fundmünzen in den laténzeitlichen Burgwällen und anderen Höhenlagen in der Slowakei. Slov. Arch. 51, 2003, 223-246.
- Kvietok 2012* – M. Kvietok: Netopierska jaskyňa (parc.č.766/2 v k. ú. Nemce), Hrádok (parc.č.777 a 508/1 v k. ú. Nemce). Výskumná dokumentácia z archeologického výskumu na vedecké účely. Rukopis je uložený v archíve KPÚ v Banskej Bystrici. Banská Bystrica 2012.
- Kvietok/Hrončiak 2001* – M. Kvietok/R. Hrončiak: Prieskum na okolí Banskej Bystrice. AVANS v roku 2000, Nitra 2001, 138.
- Kvietok/Ferenc 2012* – M. Kvietok/Š. Ferenc: Prieskum na výskytoch Hg-As mineralizácie v oblasti Malachova a Králik. In: J. Labuda (ed.): Argenti fodina 2011. Zborník prednášok. Banská Štiavnica 2012, 83-99.
- Mácelová 1980* – M. Mácelová: Nové nálezy lužickej kultúry a púchovskej kultúrnej skupiny z Hrádku v Balážoch. AVANS v roku 1979, Nitra 1980, 134-135.
- Mácelová 1992* – M. Mácelová: Nálezy z Hornej Lehoty. AVANS v roku 1990, Nitra 1992, 72.
- Mácelová/Mosný/Pieta 1997* – M. Mácelová/P. Mosný/K. Pieta: Zisťovací výskum na hradisku v Nemeckej. AVANS v roku 1995, Nitra 1997, 130-131.
- Němcová 1959* – B. Němcová: Slovenské starožitnosti. Pam. Arch. 3, 1859, 22-27.
- Ondrouch 1935* – V. Ondrouch: Příspěvek k osídlení Nízkých Tater a Velké Fatry v době předslavanské. Bratislava. Čas. USŠ 9, 1935, 526-549.
- Petrikovich 1903* – J. Petrikovich: Nálezy na dolnopránskom Veľkom Hrádku v Malachovskej doline. Čas. MSS 6, 1903, 105-107.
- Pieta 1982* – K. Pieta: Die Púchov – Kultur. Nitra 1982.
- Pieta 1987* – K. Pieta: Die Slowakei im 5. Jahrhundert. In: Germanen, Hunnen, Awaren. Schätze der Völkerwanderungszeit. Katalog. Nürnberg 1987, 385-397.
- Pieta 1990* – K. Pieta: Nové nálezy na hrádku v Selciach pri Banskej Bystrici. AVANS v roku 1988. Nitra 1990, 138-139.
- Pieta 1993* – K. Pieta: Stredolátenske zvieracie žiarové hroby alebo doklady kultových praktík z Nitry? Slov. Arch. 41, 1993, 41-57.
- Pieta 2000* – K. Pieta: Siedlung Liptovská Mara II und die Anfänge der Einflüsse der Laténe – Kultur. Slov. Arch. 48, 2000, 315-346.
- Pieta 2008* – K. Pieta: Keltské osídlenie Slovenska. Mladšia doba laténska. Nitra 2008.
- Pieta/Mosný 1996a* – K. Pieta/P. Mosný: Laténske hradisko so stredovekým osídlením pri Nemeckej. AVANS v roku 1994. Nitra 1996, 140.
- Pieta/Mosný 1996b* – K. Pieta/P. Mosný: Nové nálezy z laténskeho hradiska pri Hornej Lehote. AVANS v roku 1994, Nitra 1996, 140-142.
- Pieta/Mosný 2000* – K. Pieta/P. Mosný: Sídlisko z doby železnej v Hornej Lehote. AVANS v roku 1999. Nitra 2000, 104, 105.
- Pieta/Mosný 2001* – K. Pieta/P. Mosný: Halštatské a laténske osídlenie v Hornej Lehote. AVANS v roku 2000. Nitra 2001, 160, 161.
- Pieta/Mosný 2002* – K. Pieta/P. Mosný: Výskum v Hornej Lehote. AVANS v roku 2001. Nitra 2002, 161, 162.
- Ruttikay 1965* – A. Ruttikay: Nové nálezy z horného Ponitria. Štud. Zvesti AŮ SAV 15, 1965, 189-213.
- Šalkovský 2002* – P. Šalkovský: Výšinné hradisko v Detve – protohistorické osídlenie. Slov. Arch. 50, 2002, 99-124.
- Ušiak/Kolíková 2002* – P. Ušiak/E. Kolíková: Nový nález rímskych mincí zo Seliec-Hrádku. AVANS v roku 2001. Nitra 2002, 218, 219.

NEW LOCATION FROM THE LATÈNE PERIOD IN PRIECHOD (BANSKÁ BYSTRICA DISTRICT) AND ITS STATUS IN THE SETTLEMENT STRUCTURE OF THE UPPER POHRONIE REGION

MARTIN KVIETOK

Excavated site lies in the north-eastern part of the cadastre of the village Priechod. It belongs a bigger area called, according to the maps, Igovo. It is a vast mountainous area, which covers north-eastern part of the cadastre of the village Priechod and western part of the cadastre of the village Podkonice. The site is located on a mountain range in the western part of this area (Fig. 1). Because of the limestone rocks located on the range is this part called "Kamenná" ("Rocky") resp. "Na Kamennej" ("On the Rocks"). During the year 2012 the action of disposal and removal of calamity wood took place here. Forestry machines moved the tree trunks in the area of a utility road. During these works was the soil in some places disturbed. On the east slope of the site, in the area where the road crossed the slope terrace, was disturbed a cultural layer containing pottery fragments.

Considering the fact, that this was a new site, a trial excavation started. The trench was located in the place where the pottery was identified, on the terrace on the east slope (Fig. 7). The trench I/2014 succeeded in documentation of the part of a house, consisting of an above-ground structure (Feature 1/2014) and sunken settlement pit (storage pit?, feature 2/2014). Trench 2/2014 was located in the northern part of a peak platform. It was oriented in east-west direction and was located in a way to cut the supposed fortification (Fig. 10). Because the excavated area was of restricted extent, right now it is not possible to identify the exact type of the fortification. Fragments of transversal beams in the body of the construction (Fig. 11) could indicate the type of bulwark with the ramp reinforced with wooden beams. This type of construction is very old and is known from the late prehistory. Its basis was made by the horizontal chamber constructions filled with loose material or grid mound. Front side was askew covered with smaller stones or was made by the wall of large blocks built without mortar.

From both trenches come large collections of pottery fragments, which fit into the material range of Púchov Culture. In the trench I/2014 was mostly found pottery made on the pottery wheel - vases and large storage vessels. Into the handmade category belong prevalingly hemispherical bowls and barrel-shaped pots with inwardly shaped rims. In the trench II/2014 was found mostly handmade pottery. Occasionally were found shapes typical for the Pre-Púchov Phase, such as handle with horn-shaped juts or vases with plastic decoration in the shape of horse shoes and decorated lines.

Considering the fact, that this site was new, we used metal detectors as well. This was how we tried to protect the site from the attack of the treasure hunters. The metal detector survey was held in the area of the fortified acropolis and its surroundings (Fig. 13). We found remarkable collection of metal objects, which can be divided into groups of jewellery and parts of clothing, household objects, construction ironwork, carriage parts, weapons and coins. From the group of the parts of the clothing were the most numerous ones the fibulae. This group is represented mostly by the iron fibulae of Middle-LaTène Period with connected construction (Tab. VII: 1 -5). In one case we have fragment of bronze fibula which is close to the type Mötschwill (Tab. VII: 6). The third type of fibulae is small wire fibula with long coil winding, made of bronze (Tab. VII: 7). Circular jewellery is represented by the fragments of two bracelets. One is a part of casted bracelet with spheroidal decoration (Tab. VII: 8). The second one is the fragment of bracelet with semi-circular cross-section and fluted surface (Tab. VII: 9). We could assign it to the group of bracelets with transverse notches, which is the most numerous group of bracelets. They can be dated into the Late LaTène Period. Among belt parts are bronze end fitting and two iron buckles. The bronze casted end fitting is bar-shaped, with circular hole on one end and is T-shaped with one protrusion on the other. Tools are represented mostly by knives (Tab. VII: 17 - 20). The knives have one blade and spike for the handle. Household accessories are represented by a massive hooked iron key made of twisted bar (Tab. VII: 29). In three cases we have arrow heads. One is preserved only partially, without the possibility of further type identification (Tab. IV: 23). In two cases there are larger triangular arrow heads with back wings and long sleeve (Tab. VII: 15-16). Parts of carriage are represented by two pegs, which served for fixating of the wheel on the axis. They are made of bar with rectangular cross-section, the head is tear-shaped (Tab. VII: 21, 22). Among the most important are the objects connected with trade. They are represented by a fragment of scales and two silver coins. The scales of which we have the fragment were very small isosceles scales (Tab. VII: 13). For the dating of the site the two silver coins are very important (Tab. VII: 24, 28). In first case it was coin with realistic depiction of a horse on the reverse side. It can be identified as the Veľký Bysterec type. The second coin is of Zemplín type. On the reverse side is depicted a stylized figure of the so-called „Bird horse“.

Based on the collected finds we can date the settlement of the site in Priechod into the stages LT C₂ – LT D₂, with possible beginning of settlement activities in LT C₁. The collected material, mostly pottery, is very similar to the collections from the sacrificial place in Prosné, house No. 1 in Hradec or other Late LaTène Period collections in the area of Púchov Culture. We can find numerous analogies for pottery in the area of rivers Nitra (e.g. Nitra – Šindolka) or Donau (Komárno, Bratislava). Generally we can say that the prevailing element in this collection of finds is the Celtic element. The burnt construction of the bulwark, as well as the quantity of wattle-and-daub in Feature No. 1 indicates a violent termination of the settlement. We assume that this happened in the stage LT D₂. The site in Priechod complements the group of sites dated into the LaTène Period in the area east of the bend of river Hron in Banská Bystrica. This area is traditionally considered as a part of the Orava Group settlement, constituting the content of the Pre-Púchov Culture.

The site in Priechod must have been very important from the communication point of view; locals may have used it for trade purposes. In its vicinity lies the crossroad of two significant roads. The name of the village itself - Priechod (can be translated as Transit or Passage) indicates the existence of an important road. Local inhabitants dealt probably with metallurgy and distribution of processed metal. The economy focused on the nearby located important ore deposits (copper, silver) in Starohorské vrchy Mountains.

JUDr. Mgr. Martin Kvietok
Stredoslovenské múzeum
Námestie SNP 4A
Banská Bystrica
97401
kvietok@ssmuzeum.sk